

De Verpleging van het veldleger tijdens de mobilisatie,

DOOR

A. W. RUYTER,

Kolonel der Intendance.

De soldaat moet goed verpleegd worden.

Het onderwerp van deze beschouwingen is reeds tijdens de mobilisatie behandeld in een viertal opstellen, n.l. in:

1°. De Verplegingsdienst in den Oorlog, door L. J. H. H e y m a n (Gedenkboek van den Europeeschen Oorlog).

2°. De Verpleging van den Soldaat, door J. L. t e n B o s c h, Luit.-Kol. van den Generalen Staf (Mobilisatienummer van het weekblad De Amsterdammer).

3°. De Etappendienst bij het Veldleger, door E(tappen) I(nspecteur). (Maandschrift: Onze Neutraliteit).

4°. De Etappen-Inspectie (Boekwerk: De Nederlandsche Strijdmacht en hare Mobilisatie).

Wie deze opstellen heeft gelezen, zal in de volgende beschouwingen veel terugvinden, wat hem bekend is. Dit heeft hij dan gemeen met veel anderen, die tijdens de mobilisatie in en buiten het veldleger hebben gediend. En ten slotte ook met hen, die de, tijdens de mobilisatie uitgekomen, voorschriften tot regeling van eenig onderdeel van den verplegingsdienst hebben geraadpleegd.

De leus, boven deze beschouwingen geplaatst, heb ik van het onder 2°. bedoelde stuk overgenomen. Niet om hare volmaaktheid, want zij zegt minstens in driedubbelen zin te weinig, omdat:

niet alleen de soldaat, maar al wat leeft goed verpleegd moet worden;

de soldaat niet alleen goed verpleegd, maar ook goed behandeld, opgeleid, geoefend moet worden,

stellig opnieuw is ervaren, dat te velde niet meer kan worden volstaan met oefenen en verplegen van den soldaat, maar ook moet worden gezorgd voor zijne ontwikkeling en ontspanning.

Toch neem ik de leus over, omdat het de eerste plicht is van den intendant, bij al zijn ambtsverrichtingen indachtig te zijn, dat de soldaat en het paard — om bij deze twee levende wezens te blijven — niet behoorlijk kunnen bestaan, en dus niet naar eisch aan hunne bestemming in het leger kunnen voldoen, als zij niet, ieder naar zijn eisch, goed gevoed, gekleed en uitgerust (bepakt), gehuisvest (gestald), gereinigd, in één woord „verzorgd” worden. Afgezien nog van de gezond-

heids- en geneeskundige verzorging, die eveneens verpleging heeten, doch waaromtrent in dit opstel heel weinig zal worden gezegd.

Wie onvoldoende bevredigd wordt door de eenvoudige waarheid, dat al wat leeft goed verpleegd moet worden, kan zijn heil zoeken in de krijgsgeschiedenis, die voorbeelden geeft van ongewenschte gebeurtenissen in den oorlog, tengevolge van onvoldoende verpleging en van andere onvoldoende zaken, in het algemeen van tekortkomingen van menschen en tekorten aan dingen, veroorzaakt door de overal op het ondermaansche voorkomende onvolmaaktheid.

Elke nieuwe oorlog, in de krijgsgeschiedenis beschreven, bracht iets nieuws; zoo bezien, leert de krijgsgeschiedenis hoe afwisselend en hoe geheel verschillend van vorige gevallen de toestanden zijn, waarin de oorlog de strijdende troepen brengt; ook, hoe evenmin voor het stelsel van verpleging als voor strategie en tactiek, een voor alle gevallen bruikbaar plan denkbaar is.

Toch is een plan, in den vorm van voorschriften, noodig, om te voorkomen, dat de verpleging van den troep ontardt in willekeur en roof. En toezicht op de juiste toepassing is o. m. noodig, om te bevorderen, dat de troep goed wordt verpleegd.

Een goed legeraanvoerder, die, omdat hij goed is, weet, dat de mensch moet eten om te leven, zal, als Molière reeds in zijn tijd, ook weten, dat de mensch niet moet leven om te eten. Hij zal dus zorgen, met toepassing van de voorschriften, voor een voldoende, degelijke, maar niet overdadige voeding. Waarvoor noodig zijn:

- de verplegingsartikelen, die verbruikt moeten worden,
- het materieel, dat noodig is voornamelijk voor vervoer, bereiding, uitdeeling van de verplegingsartikelen,
- het personeel, dat de beschikbaarstelling, het vervoer, de bereiding en de uitdeeling bewerkstelligt.

De beschikbaarstelling geschiedt, zooals punt 346 Veldd. Voorsch. '15 het juist omschrijft:

- door aankoop, zonder medewerking van het gemeentebestuur,
- door vordering, in den regel door het gemeentebestuur, op aanvraag door of krachtens bevel van den commandant, of, bij gemis aan medewerking van het gemeentebestuur, door vordering rechtstreeks bij de inwoners, en ten slotte:

- door inbezitting, als aankoop en vordering niet uitvoerbaar blijken.

Op welke wijze men zich in het bezit stelt van het benodigde, het blijft een vorm van koop, waarbij de voorschriften behooren te worden toegepast en de wederzijdsche verplichtingen nagekomen. De hoofdverplichting van den koper bestaat in het betalen van den koopprijs, die ten tijde en ter plaatse van de overeenkomst moet worden bepaald (Art. 1549 B.W.). De betaling geschiedt, in het algemeen, in geld. Geld,

dat in den ordelijken Staat beschikbaar wordt gesteld bij eene begrooingswet, dus met medewerking van de wetgevende macht, en dat verantwoord moet worden volgens wettelijke voorschriften, onder toezicht ten slotte van de Algemeene Rekenkamer. Waarmede ik zeggen wil, dat, behoudens afstemming van weeldeposten, hoe minder geld de Volksvertegenwoordiging voor het leger toestaat, hoe minder het leger in orde zal zijn. En voorts, dat wie iets voor het leger heeft aan te schaffen, op de hoogte moet zijn van de wettelijke voorschriften.

Dat hier en daar iets ontbroken heeft aan de kennis, althans aan de juiste toepassing, van de voorschriften, mag worden afgeleid uit de in het Recueil Militair en in de Legerorders bij herhaling gegeven wenken, omtrent de toepassing b.v. van de Inkwartieringswet. In art. 32 dezer wet, dat de vordering ingeval van oorlog of oorlogsgevaar regelt, is uitdrukkelijk bepaald, dat op de belangen der burgerij moet worden gelet. En reeds 5 Augustus 1914 werd in het Recueil Militair dringend aanbevolen, bij alle vorderingen rekening te houden met de redelijke behoeften van de burgerbevolking, en zooveel mogelijk in overleg te handelen met de burgerlijke overheid ter plaatse. Maar, voor zoover ik kon waarnemen, was dit vaak een doode letter voor militairen, met de vordering belast. En een duidelijk voorbeeld van het verkeerde standpunt, dat door sommige militairen, waaronder autoriteiten, wordt ingenomen ten aanzien van de bevoegdheid der militaire overheid om over andermans goed te beschikken, levert het onder 2°. genoemde stuk, waar daarin wordt aangegeven, dat de Divisie-Intendant „beslag doet leggen” op meerdere groote bakkerijen en abattoirs, om het noodigde brood en vleesch centraal aan alle onderdeelen der Divisie te kunnen verstrekken. De Divisie-Intendant is namelijk absoluut onbevoegd om „beslag te leggen”. Dit is immers: het onder zijn beheer of in bewaring nemen van andermans goed, hetzij ter uitvoering van een vonnis, hetzij als middel tot bewaring van een recht. Acht de Divisie-Intendant beschikking over particuliere bakkerijen en slachterijen noodig, dan treedt hij eenvoudig met de eigenaars in overleg, in het algemeen om de inrichtingen te huren, of om daarin door burgerlijke werklieden, dan wel door of met behulp van militairen, te laten bakken en slachten. Gelukt het hem niet de beschikking te krijgen bij minnelijke overeenkomst, dan vordert hij — liefst met, desnoods zonder tusschenkomst van het gemeentebestuur — maar beslag leggen mag hij niet.

Dat hier en daar de hoofdverplichting van den koper, het betalen, niet behoorlijk werd nagekomen, is gebleken door verzoeken om betaling, ingediend door inwoners, die zeer langen tijd op het hun toekomende geld hebben gewacht.

De militaire voorschriften hebben het geval voorzien, dat het den aanschaffer soms niet mogelijk zou zijn, dadelijk te betalen. Daarom is o. m. in den Leidraad Verplegingsofficier en in het Veld. Voorschr. '15 een model vastgesteld van eene verklaring van ontvangst, op vertoon

waarvan de belanghebbende het hem toekomende kan ontvangen bij den administrateur van een daartoe in de verklaring te vermelden korps. Dergelijke verklaringen zijn veelal niet afgegeven; meest werd volstaan met een onoogelijk, bijna onleesbaar vodje papier, dat dienst deed als bon.

Van het materieel, dat noodig is voor het vervoer, de bereiding en de uitdeeling, meen ik eerst het materieel bij de korpsen te kunnen noemen, dat tot den korpstrein behoort en bestaat uit proviandwagens, haverwagens en keukenwagens. Voor proviand- en haverwagens moesten in 1914 meest voertuigen met tuigen worden gehuurd of gekocht; zij werden bespannen met gevorderde paarden. In dat jaar zijn model proviandwagens verstrekt aan onderdeelen van één Infanterie-Brigade; volgens het toenmaals door den Minister van Oorlog in de Tweede Kamer ontwikkelde plan, zou de aanschaffing, en daarna dus de verstrekking van deze wagens over 10 jaar worden verdeeld. De mobilisatie heeft de verstrekking wel eenigszins bespoedigd, doch bij de voorbereiding van de demobilisatie waren nog niet alle onderdeelen van een model proviandwagen voorzien. Men zag dan ook tijdens de mobilisatie allerlei voertuigen — van karren tot verhuiswagens toe — als proviandwagens dienst doen. De ellende, althans de teleurstelling, die de gehuurde, veelal te zware wagens zouden hebben veroorzaakt bij operatiën, ook door afmatting van de paarden, zijn ons, gelukkig, door het uitblijven van operatiën, bespaard.

Keukenwagens, die bij ons leger voor het eerst gebruikt zijn bij de legermanoeuvres in 1911, waren in 1914 nog niet bij alle onderdeelen aanwezig. Zij waren in 1913 verstrekt aan een deel van de Infanterie en zouden in 1914 verstrekt worden aan het overige gedeelte van dat wapen, en in 1915 en volgende jaren aan de bereden korpsen. De verstrekking is tijdens de mobilisatie voltooid. De Bereden-Artillerie heeft gereedschapskeukenwagens gekregen; de Cavalerie, de Wielrijders en de Autotrein zelfs keukenautomobielen. De geïmproviseerde keukenwagens: fornuis-, veevoederketel- en hooikistwagens, zijn opgedoekt, naarmate de keukenwagens werden verstrekt. De noodzakelijkheid, om de keukenwagens tijdens den gemobiliseerden vredestoestand te sparen, heeft, vooral in het Zuiden des lands, geleid tot het bouwen van houten keukens, waarin het eten werd gekookt in veevoederketels en dergelijke fornuizen.

De commandant van den troep — de man, die zorgt voor de opleiding van den soldaat en hem zoo noodig aanvoert in den oorlog — moet, natuurlijk, behalve voor de opleiding, ook aansprakelijk zijn voor de verpleging. Daar is geen ontkomen aan, en dit beginsel heeft dan ook, min of meer duidelijk in de voorschriften omschreven, altijd gegolden, althans sedert menages zijn ingevoerd en voorschriften zijn gegeven betreffende de voeding van den soldaat.

In het Reglement op den Inwendigen Dienst van 1807 was aan den Compagniescommandant ter zake van de voeding opgedragen, het getal

der menages te bepalen, en toe te zien op de betaling. In dat van 1817 werd reeds aan den Bataljonscommandant opgedragen, de menageboeken na te zien, en in dat van 1866 komt voor de Commandanten van compagnieën tot regiment reeds een reeks bepalingen voor, die nagenoeg letterlijk tot den huidigen dag zijn blijven bestaan, en waarvan de strekking is:

vorderen, dat een ieder bij de compagnie den dienst met nauwgezetheid waarneemt,

zorgen, dat de reglementen, voorschriften en bevelen nauwgezette worden opgevolgd,

zorgen voor de stipte opvolging van de reglementen, enz.

Een halve eeuw geleden werd bovendien, ter zake van de voeding, reeds uitdrukkelijk bepaald, dat de Bataljonscommandant moest toezien op gelijkvormige en de meest zuinige wijze van handelen met betrekking tot de menage; dat hij zich elke maand de door de Compagniescommandanten geverifieerde menageboeken moest doen voorleggen, en daaruit een voor den Regimentscommandant bestemd algemeen overzicht moest doen opmaken.

Nu spreekt toch wel van zelf, dat een commandant, die toezicht moet houden op de stipte of nauwgezette toepassing van de voorschriften, en die, wanneer hij wijziging of aanvulling van de voorschriften noodig acht, voorstellen dienaangaande mag en moet doen, in dit opzicht verantwoordelijkheid draagt. En dat mitsdien kwalijk minder kan worden geconcludeerd, dan dat de commandanten reeds sedert heel langen tijd verantwoordelijk waren voor de voeding, in ruimeren zin voor de verpleging. Dat dit beginsel, mits het werkelijk wordt toegepast, uitstekend moet werken en den soldaat ten goede moet komen, spreekt eveneens van zelf.

De commandant was dus reeds jaren lang en is nog verantwoordelijk voor de verpleging van zijn troep. Maar hij is beperkt, zoowel in zijn kracht als in zijn kennis, en kan onmogelijk alles zelf doen. Ware er geen afzonderlijk personeel aangewezen, om de verplegingsartikelen aan te schaffen, te betalen, te vervoeren, te bereiden, uit te deelen, dan zou de soldaat dit alles zelf moeten doen, maar dan ontbrak hem den tijd, om soldaat te zijn. En zoo gezien, schijnt het aannemelijk, dat men er toe is gekomen, afzonderlijk personeel aan te wijzen, dat voor de uitvoering van de bevelen van den commandant, ter zake van de verpleging, zorgt, en dat aan den commandant ondergeschikt is. Van dit personeel, hier te lande Intendanten, Verplegingsofficieren, Administratietroepen genoemd, verricht ieder, volgens de voorschriften, die grondslag zijn van de evenbedoelde bevelen, een deel van den verplegingsdienst.

De taak van de Intendanten, in beginsel hetzelfde: medezorgen dat de troep goed wordt verpleegd, is in de uitvoering zeer verschillend. De Hoofdintendant heeft tijdens de mobilisatie den hoofdvoor-

raad verplegingsartikelen bijeengebracht, en deze doen opslaan in hoofdzaak onder beheer van de Verplegingscommissie in de Stelling van Amsterdam en van den Etappen-Intendant te Rotterdam. De Divisie-Intendanten hebben slechts voor enkele artikelen behoeven te zorgen, omdat de meeste artikelen geleidelijk uit den hoofdvorraad werden verstrekt of door de verplegingsofficieren werden aangeschaft. De Directeur der Centrale Magazijnen van militaire kleeding en uitrusting zorgde voor de aanschaffing en beschikbaarstelling van kleeding en uitrusting, nachtleger, kampementsgoederen en velduitrusting. De Legerintendant had, omdat, zooals uit het vorenstaande volgt, de aanschaffingen door andere intendanten of door de verplegingsofficieren geschiedde, met de aanschaffingen geen bemoeienis.

De aanschaffing en het beheer van verplegingsartikelen sluiten in zich: onderhandelingen, keuring, ontvangst, betaling, bewaring, verstrekking, verantwoording. Daarvoor is kennis noodig, ik wil niet zeggen buitengewone geleerdheid, maar wel redelijk veel. Deze wordt den Intendanten, in hun adspirantentijd aan de Hoogere Krijgsschool, en tijdens de daarop volgende z.g. praktische detacheringen op verschillende burelen, in beginsel bijgebracht. De praktijk moet de kennis verhoogen.

De Intendanten vormen, evenals de officieren van den Generalen Staf, een afzonderlijk dienstvak. Dit dienstvak staat onder de bevelen van den Hoofdintendant. Ietwat onjuist, destijds wellicht slechts ietwat voorbarig, is de in het onder 2°. genoemde opstel verkondigde stelling, dat de Intendance, als dienstvak, onder de bevelen van den Chef van den Generalen Staf staat. In de Memorie van Antwoord betreffende de Oorlogsbegroting voor 1919 heeft de Minister van Oorlog de zaak aldus in de Tweede Kamer voorgesteld: „Het dienstvak der Intendance is niet ingedeeld bij den Generalen Staf, slechts de Hoofdintendant is voor sommige aangelegenheden gesteld onder de bevelen van den Chef van den Generalen Staf”. Deze aangelegenheden zijn, volgens L. O. 1918, B. 278, de voorbereiding en de uitoefening van den intendantendienst bij oefeningen in groot troepenverband, bij mobilisatie, in tijd van oorlog en andere buitengewone omstandigheden. Voorts is de Hoofdintendant jegens den Chef van den Generalen Staf verantwoordelijk voor den toestand van het dienstvak.

Mijn taalgevoel wordt gekwetst, als ik zie, dat dit in officieelen stijl „voor sommige aangelegenheden” heet. En bovendien, ik vind het een vernedering van mijn dienstvak, waarvoor ik — niet bekend met de reden, waarom — te vergeefs naar een reden zoek. Voor den goeden gang van den dienst was de wijziging niet noodig. Langen tijd reeds vóór de mobilisatie heb ik het voorrecht gehad, de welwillende samenwerking van den Chef van den Generalen Staf en den Hoofdintendant waar te nemen. Het sedert vervallen voorschrift voor de verpleging van het Veldleger 1904 was er het resultaat van. In het begin van 1914, toen de voorbereiding werd bevolen van de verpleging van het Veldleger in de afwachtingsopstelling, gaf de Chef van den Generalen Staf

deze bevelen, na gehouden overleg met den Hoofdintendant. Het nieuwe Ontwerp voor de verpleging van het Veldleger van 1916 is mede het resultaat van het overleg tusschen beide autoriteiten. Voor mijn zeer bescheiden aandeel, dat slechts ongeveer 4 0/0 van de sterkte van mijn dienstvak bedraagt, protesteer ik hier tegen de evenbedoelde, door den burger-Minister van Oorlog Jhr. Mr. B. C. de Jonge ingevoerde nieuwigheid, die in den gang van den dienst zoo goed als niets heeft veranderd, doch den Chef van mijn dienstvak in een verhouding van ondergeschiktheid in plaats van gelijkwaardigheid tot den Chef van een ander dienstvak heeft gebracht.

In het Verslag van de Intendance-Commissie, waarvan ik enkele punten besprak in den jaargang 1917 van „De Militaire Spectator”, heeft de commissie als haar gevoelen doen kennen (blz. 49), dat het Koninklijk Besluit van 3 Augustus 1914, No. 34 (R. M. blz. 581), regerende de verpleging van personeel en paarden in oorlogstijd, door de verantwoordelijke commandanten vrij moest zijn toegepast, onder toezicht van de Intendanten. Zij achtte dit, juist in den toestand van rust, (waarin zij ons leger beschouwde), onmisbaar, om voor oorlogstijd school te maken. Het toezicht van de Intendanten had zich, volgens de Commissie, kunnen uiten in het onderkennen en verbeteren van de feilen, die bij de troepen in de uitvoering van den verplegingsdienst bestonden, en wel in de eerste plaats door de Divisie-Intendanten, namens hunne Commandanten, en — zoo deze Intendanten hierin te kort schoten — door aanwijzingen van den Legerintendant en, zoo noodig, van den Hoofdintendant, mede namens hunne Commandanten. Dergelijke aanwijzingen, alweder volgens de Commissie, in zoo ruimen zin, dat de Brigade- en Regimentscommandanten, naast hunne verantwoordelijkheid, ook vrijheid van handelen overbleef.

Ik kom thans nog eens terug (zie De Mil. Spect. 1917, blz. 691) op dit gedeelte der taak van de Intendanten bij het Veldleger, dat kan worden omschreven als „geven van aanwijzingen betreffende den verplegingsdienst namens hun Commandanten”. Heel zachtens uitgedrukt, is dit klank van onzin. In bijzondere gevallen kan de Commandant zijn Intendant opdracht geven iets namens hem te zeggen of te doen. Maar in het algemeen moet de Intendant, die de voorschriften kent, bij zijne dienstverrichting zijn aanwijzingen voor anderen gronden op de voorschriften, of, ingeval van noodzakelijkheid, eene afwijking van de voorschriften voor zijne rekening nemen. Hij moet kunnen en mogen handelen op eigen gezag, alleen voor en namens zich zelf. Zijn Commandant heeft immers evenmin als hij de bevoegdheid, om willekeurig, d. w. z. zonder redelijken grond, van de voorschriften af te wijken. En zoolang de Intendant zich aan de voorschriften houdt, redelijk en met takt, handelt hij vanzelf in den geest van zijn Commandant. Mag hij evenwel — zooals de Leidr. Verpl. Veldl. '16 nalaat te zeggen, maar on-dubbelzinnig te verstaan geeft — geen enkele aanwijzing geven, omdat hij anders zou treden in de bevoegdheid van zijn Commandant, die

volgens bedoelden Leidraad de aanwijzingen geven moet, en omdat hij zich dus zou blootstellen aan de afkeuring van den Opperbevelhebber, het terrein van zijn ambtsbezigheid op eigen gezag te hebben uitgebreid, dan wordt zijn gezag geringer dan dat van een korporaal. Ik bepleit dus bij deze opnieuw, ter verheffing van het aanzien van mijn dienstvak, herstel in zijn vroegeren vorm van het beginsel: de Commandant is verantwoordelijk in het algemeen en geeft dienovereenkomstig bevelen; de Intendant is jegens zijn Commandant verantwoordelijk voor de uitvoering van de bevelen en geeft dienovereenkomstig de noodige aanwijzingen.

Een deel van de vredestaak der Intendanten, het houden van toezicht op het beheer van militaire verplegingsinrichtingen, is hier en daar tijdens den gemobiliseerden vredestand opgedragen geweest aan troepenofficieren (kantonnementscommandanten). Ook daar, waar het had kunnen geschieden door Intendanten. Naar mijne meening is dit verkeerd. Zoolang van een aanstaanden Intendant opleiding geëischt wordt, waarbij hij voor toezicht houden op verplegingsinrichtingen wordt voorbereid, moet hij stellig het toezicht uitoefenen als het leger is gemobiliseerd, omdat het bedrijf dan uitgebreider is en meer betekenis heeft dan in gewonen vredestand. Als een kantonnementscommandant mocht willen vragen Intendant te worden, omdat hij tijdens de mobilisatie op uitmuntende wijze toezicht gehouden heeft op verplegingsinrichtingen, en als ten gevolge daarvan de vraag zou rijzen, of de Intendancecursus aan de Hoogere Krijgsschool niet overbodig is, zou de schuld daarvan m. i. liggen bij degenen, die het toezicht door onbevoegden hebben gehandhaafd.

Onze Verplegingsofficieren zijn, in het algemeen, officieren en adjudant-onderofficieren der Militaire Administratie, die bij de korpsen dienst doen als Administrateur. In andere legers zijn het veelal andere officieren, wat den soldaat ten goede moet komen. Wel zijn onze Verplegingsofficieren bij den Hoofdcursus (of bij de korpsen) voor hun tweeledige taak opgeleid, maar zij worden bij hun gemobiliseerd en zich vaak verplaatsend onderdeel dermate door hun administratie in beslag genomen, dat de verplegingsdienst dikwijls in het gedrang komt. Bij het ontvangen of inkoop, alsmede bij het uitdeelen van de verplegingsartikelen waren de verplegingsofficieren meermalen niet zelf aanwezig; zij werden dan vervangen door een ander officier of door een onderofficier. Naar mijne meening, zijn de diensten van Verplegingsofficier en van Administrateur te velde niet vereenigbaar. De scheiding te bevorderen is mij tijdens de mobilisatie niet gelukt, omdat bij de berekening van den tijd, die de Verplegingsofficieren noodig hadden voor den verplegingsdienst, uitsluitend is gelet op de uren, aan het z.g. inkoop besteed, doch geen rekening is gehouden met den tijd, die de Verplegingsofficier bovendien zou moeten besteden aan het toezicht op de bereiding van het eten, de zindelijkheid in de keukens en het onderhoud van de verplegingsvoertuigen.

Mocht de organisatie van ons leger zich ontwikkelen in de richting van paraat zijn voor een nieuwen oorlog, dan mag stellig wel nader worden overwogen, atzonderlijke Verplegingsofficieren aan te wijzen, die voor hun taak zijn opgeleid. Dat dit bij voorkeur verlofsofficieren moeten zijn, wier burgerlijke betrekking eenige geschiktheid voor den dienst als verplegingsofficier waarborgt, behoeft geen verder betoog.

De Administratietroepen doen nagenoeg geen dienst bij de korpsen. Het personeel werkt in bakkerijen, slachterijen, magazijnen, alsmede, voor zoover mij bekend, in een fabriek, waar militair schoeisel vervaardigd wordt.

In het jaar 1912 is door den Minister van Oorlog een Commissie van 2 officieren van den Generalen Staf en 3 officieren der Intendance benoemd, om de grondslagen vast te stellen, waarop de verplegingsdienst in zijn geheel omvang voor het Nederlandsche Leger moest berusten. De commissie moest zich o. m. rekening geven van de denkbeelden der toen bestaande Commissie, die het vervoer met motorwagens in studie had, voor zoover dit verband hield met den verplegingsdienst.

De Autotractiecommissie was toen reeds, terecht, van meening, dat het onvoorbereid bijeenbrengen door den Divisie-Intendant van het dagelijks benodigde voor een Divisie op marsch onmogelijk moest worden geacht, en geregelde voorziening van den troep slechts mogelijk zou zijn door het benodigde dagelijks te doen aanvoeren door den Etappendienst. Deze dienst zou het ruimste gebruik moeten maken van spoor-, tram- en waterwegen, aangevuld door vrachtauto's. Toen werden voor het geheele veldleger reeds meer dan 300 tot kleine vrachtwagens gewijzigde personenauto's noodig geacht, met een draagvermogen van gemiddeld 700 K.G. Het aantal dezer auto's zou kunnen verminderen, naarmate over meer werkelijke vrachtauto's, met en zonder aanhangwagens, beschikt zou kunnen worden.

Er bestond toen bij het Legerbestuur overeenstemming in deze punten :

dat elk onderdeel in het bezit moest zijn van 2 noodrantsoenen per man, waarvan 1 bij den man en 1 op de voertuigen,

dat elk onderdeel in het bezit moest zijn van een keukenwagen, een proviandwagen, en, bij de bereden troepen, ook een haverwagen,

dat personeel beschikbaar moest zijn voor het bijeenbrengen van voorraden in het divisiegebied, voor het beheer van een divisie-veldmagazijn, en voor den dienst op de aanvullingsplaatsen.

Over de treinen (hulpverplegingstreinen, verplegingstreinen, autotreinen) die noodig zouden zijn, en over de autoriteiten, die de treinen onder hunne bevelen zouden krijgen (Korpscommandanten, Divisiecommandanten, Etappen-inspecteur) waren de meeningen nog verdeeld. Het beginsel, dat de streek, waarin de troepen verblijfhouden, marcheeren en strijden, zooveel mogelijk moet worden geëxploiteerd, in de eerste plaats door de troepen zelf in hun eng begrensde legeringsgebied, en

in de tweede plaats door den Divisie-Intendant, deed toen nog opgeld.

Hiervoren is reeds gezegd, dat in het begin van 1914 de Chef van den Generalen Staf, na gehouden overleg met den Hoofdintendant, bevelen heeft gegeven voor de voorbereiding van de verpleging van het Veldleger in de afwachtingsopstelling. Daarbij bleek, dat beide autoriteiten het wenschelijk achtten, reeds op den eersten mobilisatiedag den Etappendienst te doen instellen.

Al deze voorbereidingen waren nog het geheim van de commissiën en enkele autoriteiten, toen ons leger werd gemobiliseerd, en zoo moest overigens iedereen, die tot de goede verpleging van man en paard tijdens de mobilisatie moest bijdragen, zich verlaten op de toen bestaande voorschriften, t. w.:

het Voorschrift voor de verpleging van het Veldleger in oorlogstijd (1904),

het Voorschrift op den Velddienst (1906),

den Leidraad Verplegingsofficier (1909),

en het Ontwerp-Voorschrift op den Etappendienst (1910).

Zij bevatten de volgende beginselen. De Commandant is verantwoordelijk voor de verpleging. De troepen worden gevoed, hetzij door den waard (inwoners, gemeentebestuur) op grond van de Inkwartieringswet, hetzij door de zorg van den troepencommandant, door middel van plaatselijken aankoop of vordering, al dan niet met gelijktijdige verstreking uit verplegingsinrichtingen (bakkerijen, slachterijen, magazijnen).

De verplegingsvoertuigen moesten — voor zoover niet reeds in beperkte mate als rijksvoertuigen voorhanden — met de tuigen worden aangekocht, en, voor zooveel nodig, worden ingericht tot de hiervoren (blz. 298) reeds genoemde fornuis- en hooikistwagens. Per man werden 2 noodrantsoenen beschikbaar gesteld (1 aan hem, 1 op de voertuigen). Bij vertrek van den troep uit het garnizoen moesten 2 niet aan spoedig bederf onderhevige rantsoenen (brood en vleesch slechts voor 1 dag) worden medegenomen, en bij den Staf van de Divisie was een verplegingstrein van gehuurde, met paarden bespannen wagens ingedeeld, die voor 1 dag niet aan spoedig bederf onderhevige levensmiddelen bevatte. Voor de voeding van de paarden waren ietwat overeenkomstige bepalingen getroffen; het noodrantsoen bestond uit haver. De Intendanten moesten toezien op de uitvoering van den verplegingsdienst bij de troepen, en ingrijpen daar, waar hetzij een tekort aan verplegingsartikelen ontstond, hetzij op andere wijze bezwaren bij de verpleging werden ondervonden.

Het nieuwe ontwerp Voorschrift op den Velddienst van 1915 kwam overigens voor het eerst met zooveel woorden den invloed van de Intendanten op de verpleging omschrijven. Daarin toch werd bepaald (punt 338), dat iedere bevelvoerende verplicht is „het verplegingspersoneel te steunen in de maatregelen, welke ten behoeve van de verpleging noodig zijn” en voorts (punt 350), dat naar de bevelen en

aanwijzingen van den Algemeenen Bevelhebber, en onder zijne verantwoordelijkheid, de Intendanten belast zijn „met het algemeen toezicht op, en de regeling van, de verpleging van groote troepenafdeelingen”.

Doch dit voorschrift was nauwelijks verschenen, of daar kwam het door den Algemeenen Bevelhebber (Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht) gegeven bevel, vervat in de punten 9 en 14 van den hiervoren (blz. 301) reeds genoemden Leidr. Verpl. Veldl. '16, de bevoegdheid van de Intendanten, om de verpleging te regelen, vernietigen, door te bepalen, dat de commandanten de aanwijzingen voor den verplegingsdienst moesten geven aan de ondercommandanten. De Intendant kreeg — zooals ik het hiervoren reeds omschreef — minder gezagsbevoegdheid dan een korporaal. Het ging — en gaat nog — zoo ver, dat als hij bij aanschaffingen een hooger eenheidsprijs moest betalen dan door den Opperbevelhebber was toegestaan, hij — om zijn Commandant niet te behandelen als marionnet — vooraf machtiging tot overschrijding van den prijs moest vragen aan zijn commandant, die zelf ook weder machtiging moest vragen aan den Opperbevelhebber.

Het in de voorschriften vervatte stelsel „leven van de streek” heeft zoo goed als alleen, en dan nog slechts korten tijd, toepassing gevonden bij de onderdeelen van het veldleger, die in het Westen en in het Oosten des lands in of in den omtrek van hunne vredesgarnizoenen zijn gebleven. Voor de onderdeelen, samengetrokken in het Zuiden des lands, is reeds spoedig de werking van den Etappendienst aangevangen, die, geleidelijk meer uitgebreid, de verstrekking van brood, vleesch en tal van andere verplegingsartikelen aan een groot gedeelte van het Veldleger heeft overgenomen. Deze verstrekking, door middel van aanvoer, is in 1915 zooveel mogelijk doorgevoerd, door de bepaling van den Opperbevelhebber, dat het overgrootste deel der verplegingsartikelen voor man en paard moest worden ontvangen uit de Etappen- of uit andere verplegingsinrichtingen. De aankoop door de verplegings-officieren, of, voor zoover dezen niet konden slagen, door de Intendanten, werd teruggebracht tot enkele artikelen: aardappelen, groenten, genotmiddelen, brandstoffen en stroo. En naarmate deze artikelen geleidelijk in de Rijksdistributie werden betrokken, had de beschikbaarstelling in het algemeen ook plaats door de zorg van den Hoofdintendant en van den Etappendienst. Door een en ander is het stelsel van het oude Verplegingsvoorschrift 1904 in de praktijk geheel gewijzigd en is in plaats van „verpleging hoofdzakelijk uit de streek” gekomen „verpleging hoofdzakelijk door aanvoer”.

Dit heeft geleid tot de geleidelijke verschijning van de volgende voorschriften:

- den reeds meergenoemden Leidraad Verpleging Veldleger 1916,
- de Aanwijzingen voor den dienst aan de eindstations 1918,
- de Voorloopige aanwijzingen voor den dienst van de autotreinen (1918), en

de Ontwerp-Regeling van den dienst van den aan- en afvoer (1918).

Alvorens nu een overzicht te geven van de ontwikkeling en den dienst van de Etappeninspectie, de eindstations en de autotreinen, die gedurende de mobilisatie zijn geboren en gegroeid, volgen hier nog enkele aantekeningen omtrent de rantsoenen voor man en paard.

Op blz. 301 noemde ik reeds het Koninklijk Besluit, waarbij de rantsoenen zijn vastgesteld. Deze rantsoenen waren zoo groot, althans wat de voeding van het personeel betrof, dat zij in den gemobiliseerden vreedestijd overdadig konden worden genoemd. Zij zijn dan ook door den Opperbevelhebber spoedig eenigermate verminderd. Later, toen zoowel de levensmiddelen voor mensch als voor dier in hoeveelheid en in soort begonnen te verminderen, en de burgerbevolking op klein rantsoen werd gesteld, zijn de rantsoenen voor het Leger door dezelfde autoriteit belangrijk verkleind, zoo belangrijk zelfs, dat de Commandant van het Veldleger de aandacht van de onder zijne bevelen gestelde commandanten heeft moeten vestigen op het feit, dat de vermindering van het rantsoen voor den soldaat beperkend werkt op zijn uithoudingsvermogen, en de dagelijksche dienst dus met meer overleg dan gewoonlijk moest worden geregeld, rekening houdende met tweederlei, met elkander strijdige factoren: de noodzakelijkheid, het Veldleger paraat te houden, en de schaarschte aan voedingsmiddelen. Ook ten aanzien van de paarden moest dezelfde commandant doen kennen, dat wegens voederschaarschte beperking noodig was van de inspanning, die van deze dieren werd gevorderd, en met name het draven met treinvorstuigen moest worden verminderd.

Door verschillende commandanten is vooral in de jaren van voedselbeperking (1917—1918) op verhooving van de rantsoenen aangedrongen.

In April 1917 begon het met een voorstel, om het rantsoen aardappelen te verhoogen, met het oog op de kwaliteitsvermindering van de oude aardappelen in het 2e kwartaal. In Juni werd gevraagd om meer brood voor grenswachten en bij nachtelijke oefeningen. Deze voorstellen werden niet ingewilligd. In November 1917 volgde een voorstel tot verhooving van het rantsoen voor het personeel op de etappenbooten, dat 36 uur achtereen dienst deed. Bij de beslissing werd alleen iets meer koffie toegestaan. In Maart 1918 werd gevraagd om rijst voor soep; in de volgende maand werd nader op inwilliging van dit verzoek aangedrongen. In afwachting van den uitslag van overleg te dezer zake tusschen de Departementen van Oorlog en van Landbouw, werd het verzoek niet ingewilligd. In April 1918 moest opnieuw om verhooving van het rantsoen aardappelen worden gevraagd. Inwilliging van het voorstel werd door den Opperbevelhebber noch noodzakelijk, noch mogelijk geacht. In Juni 1918 werd opnieuw op verhooving van het rantsoen aangedrongen, inzonderheid voor dagen, waarop de troep zware diensten of lange marschen moest verrichten. En in de volgende maand werd de aandrang herhaald. Voorloopig zonder succes. In Oc-

tober 1918, toen de beperkte voorraad goede eetaardappelen voor de geheele bevolking, de vraag deed rijzen, of het soldatenrantsoen niet verminderd kon worden, is deze vraag beslist ontkennend beantwoord. En in de volgende maand moest opnieuw verhooging van het rantsoen worden gevraagd, waaraan werd voldaan, mede door toekenning van iets meer brood, margarine en koffie voor personeel op wacht. Inmiddels was in November 1918, toen, na intrekking van de verloven, bij verschillende onderdeelen klachten over onvoldoende voeding waren geuit, nogmaals uitdrukkelijk onder de aandacht van de commandanten gebracht, op welke wijze zij in het tekort aan voeding behooren te voorzien, en is er aan herinnerd, dat in buitengewone omstandigheden buitengewone maatregelen moeten worden genomen.

Het rantsoen voor de paarden, dat van ouds bestond uit haver, hoo en stroo (dit laatste grootendeels voor rustbed bestemd), is herhaaldelijk gewijzigd en beperkt. De haver is gedeeltelijk vervangen door gerst, mais, duivenboonen, lijnkoek; het stroo grootendeels door turfstrooisel. De achteruitgang in uithoudingsvermogen en voedingstoestand van de paarden, maakte beschikbaarstelling van eenige verhooging van het schamele rantsoen noodig voor de paarden der Cavalerie-Brigade, voor paarden van zwaar slag, voor paarden die bij verplaatsing van den troep meerdaagsche marschen moesten maken, en voor paarden met onvoldoenden voedingstoestand. Voorts is de aandacht van de commandanten gevestigd op de noodzakelijkheid van individueele behandeling van de paarden, inzonderheid bij het voederen, alsmede op het tegengaan van ontvreemding, vooral van haver, die buiten de distributie tegen zeer hooge prijzen werd verkocht.

Met dat al: de vermindering van de rantsoenen was een bezwaar: zij ging te ver; maar zij heeft in herinnering gebracht, dat de mensch met minder dan veel eten kan volstaan, en zij heeft minstens één der weinige mannen getroost, die in het begin van de mobilisatie bij een deel van het veldleger de voedingweelde hebben beperkt, door de z.g. vredesrantsoenen te helpen handhaven.

De hiervoren (blz. 304) reeds genoemde noodrantsoenen levensmiddelen bestaan uit een busje met 0.2 K.G. gehakt, en 0.5 K.G. (8 stuks) beschuit. Deze beschuit was bij het intreden van de mobilisatie door den troep zelf ingepakt in een eenvoudig stukje papier. Zij verbrokkelde in groote hoeveelheden, bedierf door vocht, werd opgegeten door soldaten, en, naar het gerucht wil, ook door muizen. Dit heeft reeds in Augustus 1914 geleid tot overweging van verstrekking, een paar maanden later tot de verstrekking van kartonnen beschuitdoozen, en inneming van de beschuit, die, in plaats van door den man, moest worden bewaard in de rustkamer of de als zoodanig gebezigde bergplaats. Een voorstel, om blikken doozen te verstrekken, kon toen nog geen genade vinden in de oogen van den Hoofdintendant. Ongeveer hetzelfde lot als de beschuit bij den man onderging de beschuit van het 2de noodrantsoen op de korpsvoertuigen. Daarom werd ook dit 2de noodrantsoen in de

rustkamer geborgen. De noodrantsoenen moesten evenwel bij verplaatsing en grootere oefeningen weder worden uitgegeven, en dan nam het verlies weder sterk toe. Daarom zijn ten slotte, in 1916, de kartonnen dozen vervangen door blikken, elk voor 2 beschuiten, verpakt in een zakje van doorschijnend papier, en is wijders bepaald, dat het rantsoen voor den man moest worden bewaard op de rustkamer, en het 2de noodrantsoen voor de korpstreinen voortaan zou worden opgelegd in de Etappenmagazijnen.

Het noodrantsoen fourage bestaat eenvoudig uit haver, die zooveel mogelijk dagelijks ververscht moet worden. Verduurzaamd paardenvoeder, dat de noodige voedingswaarde en duurzaamheid bezit, is nog niet uitgevonden, althans in Nederland niet verkrijgbaar.

De eveneens hiervoren genoemde Verplegingstrein, behoorende tot den Staf der Divisiën, heeft geen lang leven gehad. In de eerste 4 dagen van Augustus 1914 zijn, volgens daartoe in 1908 gesloten contracten, voor elke Divisie 25 voertuigen te Rotterdam bijeengebracht. Zij werden bespannen met gevorderde paarden en beladen met 1 dag levensmiddelen voor de geheele Divisie. Op 11 Augustus werden deze treinen voor 2 Divisiën naar het legeringsgebied in Noord-Brabant overgebracht; de beide andere verplegingstreinen bleven te Rotterdam.

Het bleek al spoedig, dat de voorraad op deze treinen niet behoorlijk kon worden bewaard; het meel (voor broodbereiding) moest worden vervangen door beschuit; het spek gaf zorg wegens bederf; rijst en zout werden zwart door het stof, dat bij het rijden in de wagens drong. Daarom werd, in October 1914, eerst de voorraad van de te Rotterdam achtergebleven verplegingstreinen ingeleverd in de Etappenmagazijnen, en vervolgens, in Januari 1915, werden de Verplegingstreinen gedemobiliseerd. De voertuigen gingen naar de eigenaars terug; de Verplegingstrein behoorde tot het verleden.

In de Mem. van Antw. aan de Tweede Kamer, betreffende de Oorlogsbegroting 1914, heeft de Minister van Oorlog er op gewezen, dat de behoeften eener Divisie op oorlogssterkte in omvang overeenkomen met die der bevolking eener gemeente van 30 à 35000 inwoners, en ongeveer 10 maal zoo groot zijn als voor eene Divisie in vreedestijd. In deze behoeften te voorzien was het werk van de .... Commandanten, die daarvoor beschikten:

bij de korpsen over verplegingsofficieren, onvoldoende in aantal, en daarom hier en daar vervangen door andere officieren, wier dienstijver en toewijding in den aanvang veelal niet konden goedmaken, wat zij aan kennis van troep en voorschriften te kort kwamen;

bij de staven over intendanten, onvoldoende in aantal, en daarom hier en daar geholpen door andere officieren, wier ijver en toewijding vooral in den aanvang niet konden goedmaken, wat zij misten aan kennis van troep en voorschriften,

bij het Algemeen Hoofdkwartier over den Hoofdintendant, die wel

het voorrecht had een groot personeel om zich heen te verzamelen, maar die allicht ook zal hebben gevoeld, dat dienstijver en toewijding van hulpkrachten alleen niet voldoende zijn, om de behoeften van het Leger behoorlijk te voorzien en naar redelijken eisch te bevredigen.

Hiervoren werd reeds (blz. 300 en 305) met een enkel woord aangegevend, dat spoedig na het intreden van de mobilisatie, en geleidelijk meer, de verplegingsartikelen aan een groot gedeelte van het Veldleger werden verstrekt door den Etappendienst, die in het algemeen tot taak heeft den aanvoer naar — en den afvoer van — het Veldleger te verzekeren, opdat dit steeds in strijdvaardigen toestand blijve.

De Etappendienst is als het ware belichaamd in en wordt bestuurd door de Etappen-Inspectie, die zetelt in eene Regelings-Etappenplaats, bij afkorting: in de R. E. P.

Aan het hoofd van de Inspectie staat de Etappen-Inspecteur. Gewoonlijk is het een hoofdofficier van den Generalen Staf, doch sedert het 2e halfjaar 1917 is het de Etappen-Intendant geweest. De Inspecteur beschikt over zijn eigenlijken staf, den Etappen-Intendant, den Etappen-Arts, den Etappen-Paardenarts, den Etappen-Administrateur en den Etappen-Commandant.

Zijn staf draagt in hoofdzaak zorg voor den goeden gang van zaken in het algemeen, voor het ontwerpen, voorbereiden en organiseeren van hetgeen noodig is, om den aanvoer naar de troepen te verzekeren, naar gelang van de verkregen aanwijzingen op strategisch en taktisch gebied; hij behandelt de zaken van personeelen aard, het beschikbaar krijgen en bijeenbrengen van automobielen en vaartuigen met de velerlei benodigdheden daarvoor, het in ontvangst nemen ter doorzending en het verzenden van allerlei materiaal voor militaire werken en munitiefabrieken.

De Etappen-Intendant heeft het toezicht op het beheer en de verantwoordelijkheid voor den goeden gang van den dienst in de bakkerijen, in de slachterijen, in de koelinrichtingen, in de magazijnen van levensmiddelen, fourage en autobenodigdheden, en in de opslagplaatsen van cement, koper enz. Hij doet de voorstellen voor de verzending van hetgeen uit zijn voorraad naar het Veldleger gezonden moet worden; hij zou — ingeval ons land in den oorlog ware betrokken — hebben moeten zorgen voor de exploitatie van de langzamerhand zeer schaarsch geworden hulpmiddelen in het etappengebied, en voor het beheer dezer hulpmiddelen alsmede voor hare doorzending naar het veldleger. In zekere mate heeft hij deze exploitatie reeds tijdens de mobilisatie verricht, in zoover hij sedert 1915 belast is geweest met de aanschaffing, in den regel door vordering, van nagenoeg al het voor het geheele leger benodigde hooi en sedert 1917 ook met de aanschaffing van een groot deel van het benodigde stroo. Hij zorgde voor de verpleging van het personeel van den Etappendienst in de R. E. P., en zou, tijdens operatiën, ook moeten zorgen voor de verpleging van de Etappen-

troepen. Een en ander vormde een reuzenarbeid, die door den Majoor-Intendant L. J. H. Heijman op onverbeterlijke wijze is verricht, en wat zijn personeel betreft, op onverbeterlijke wijze is geleid.

Toch, de man, die volgens § 60, punt c, van het Etappen-Voorschrift tot taak had, overeenkomstig de bevelen van den Etappen-Inspecteur, en volgens de aanwijzingen van den Legerintendant, voor het beheer en de doorzending van de voor het Veldleger bestemde verplegingsartikelen te zorgen, werd niet groot genoeg geacht, om zelf de aanvragen van de troepen om verplegingsartikelen in ontvangst te mogen nemen. Want, volgens den meergenoemden, tijdens de mobilisatie ingevoerden Leidr. Verpl. Veldl. '16, moesten de opgaven van de noodige verplegingsartikelen worden gezonden aan den Etappen-Inspecteur. Tegenover deze kleinzielige beginselhandhaving, dat de Commandant naar buiten alles, de Intendant naar buiten niets is, wil ik, die het voorrecht had Heijman, met zijn grooten ijver, toewijding en kennis gedurende bijna 5 jaren van mobilisatie in zijn reuzenarbeid waar te nemen, hier uitdrukkelijk aandacht vragen voor de buitengewone diensten, die deze uitmuntende intendant tijdens de mobilisatie heeft bewezen, en die de verpleging van het Veldleger voor een zeer, zeer groot deel hebben verzekerd.

De Etappen-Arts heeft, omdat oorlog ons is bespaard, voornamelijk werkzaamheden van voorbereidenden aard verricht, al zijn in het laatst van 1914 verschillende onder zijn beheer staande inrichtingen in gebruik geweest voor geneeskundige verzorging van zieken en gewonde vluchtelingen uit België. Hij zou, tijdens operatiën, belast geweest zijn met de leiding van de Geneeskundigen dienst in het etappengebied, waaronder mede valt te verstaan het onder dak brengen en verplegen van de van het veldleger afkomstige zieken en gewonden.

De Etappen-Paardenarts heeft, ten aanzien van zieke en gewonde dieren, een overeenkomstige werkkring als de Etappen-Arts voor het personeel; hij heeft evenwel in en buiten de R. E. P. reeds tijdens de mobilisatie verschillende etappen-ziekenstallen beheerd, waar een aantal zieke paarden werden verpleegd en, voor zooveel nodig, operatief werden behandeld.

De Etappen-Administrateur voerde het geldelijk beheer over alle aangelegenheden, betreffende de inspectie; zijn omzet bedroeg gemiddeld f 170.000 per week of bijna f 30.000 per dag.

De Etappen-Commandant is korpscommandant van het talrijke personeel, dat ter beschikking is gesteld van den Etappen-Inspecteur en diens vorengenoemde chefs van diensten. Dit personeel bestond uit een detachement militairen en een afdeling Koninklijke Marechaussee voor bewaking van de inrichtingen, uit een compagnie voor den auto-dienst, en uit een detachement Administratietroepen, waaronder de noodige bakkers en slaggers.

Bovendien was in de verschillende inrichtingen veel burgerpersoneel werkzaam.

Vóór de mobilisatie was van het bedrijf van de Etappen-Intendance weinig of niets voorbereid, en wat was voorbereid, was het geheim (zie blz. 304) van enkele autoriteiten. Het bestond in eene verkenning van Dordrecht als R. E. P. Het voornemen, om Rotterdam als R. E. P. te verkennen, is niet meer uitgevoerd kunnen worden. En die geheele Etappendienst is tot stand gekomen zonder voorafgaande verkenning, volgens eene memorie, die de toenmaals „aangewezen” Etappen-Intendant één dag vóór de mobilisatie heeft ingediend, en waarop hij nooit de ambtelijke goedkeuring heeft ontvangen. Toch . . . het is in den tijd van voorafgaande verkenningen en van onmisbare goedkeuring, dien wij tot dusver beleefd hebben, haast niet te gelooven . . . de Etappen-Intendance heeft, menschelijkerwijs gesproken, volmaakt gemarcheerd. Terwijl vóór de mobilisatie, wat den Etappen-Intendancedienst betreft, slechts waren aangewezen: 1 intendant en 1 toegevoegd officier van de militaire administratie, was het personeel binnen 14 dagen van mobilisatie reeds aangegroeid tot 12 officieren met 300 man, en is het ten slotte nog geworden 43 officieren met 850 man.

De Etappen-Inspecteur heeft tot in het laatst van 1918 gestaan onder de bevelen van den Commandant van het Veldleger. Sedert dien tijd is de Etappendienst rechtstreeks onder de bevelen van den Opperbevelhebber gekomen, en staat de Etappen-Inspecteur onder den Directeur van het Etappen- en Verkeerswezen, de autoriteit, die in overleg met spoorweg-, tram- en bootvervoerondernemers de noodige vervoermiddelen ter beschikking van den Etappendienst stelt.

Tijdens de mobilisatie is één R. E. P. (Rotterdam) voldoende gebleken; op het overbrengen van den dienst naar een ander gedeelte des lands, alsmede op uitbreiding van den dienst voor het geheele Veldleger, ingeval ons land in den oorlog ware betrokken, is men bedacht geweest door zoowel verplaatsing als uitbreiding voor te bereiden. Ware het tot z.g. tweede mobilisatie van ons leger gekomen, dan zou de autodienst in de R. E. P. met 150 ton — om de gedachten te bepalen met 60 vrachtauto's van 2½ ton — draagvermogen moeten zijn uitgebreid en zou het personeel, behalve met eenige officieren, versterkt moeten zijn met 100 bakkers, 100 slaggers en 100 man voor den voertuigendienst, terwijl de verplegingsspoortrein, waarmede het vervoer naar het Veldleger plaats heeft, zou moeten worden uitgebreid met 80 wagens.

Het brood, dat in 7 bakkerijen werd gebakken; het vleesch afkomstig van 100 runderen, die dagelijks in het openbaar slachthuis te Rotterdam werden geslacht; het vet, dat daar gesmolten werd, en met het vleesch in een koelhuis werd bewaard; het varkensvleesch, het spek en de worst, die, zoolang de voorraad strekte, in een varkensslachterij werden gereedgemaakt, de levensmiddelen en de fourage, die in silo's, magazijnen, aken en lichters werden bewaard, dit alles moest worden ontvangen, beheerd, verpakt, gewogen en verzonden. De verpakking eischt verpakkingsmiddelen, kisten, balen, papier, touw, ijzer-

draad, die schaarsch en duur werden, en bij de troepen een deels nuttige, deels ongeoorloofde bestemming kregen, wat oorzaak was, dat bij herhaling op behoorlijke terugzending moest worden aangedrongen. De zorg voor het bijeenhouden van de verpakkingsmiddelen, vooral ook het reinigen en in goeden staat van bruikbaarheid houden van de zakken, was niet gering.

De verplegingsmiddelen werden verpakt in z. g. eenheidsverpakking, in één zak b. v. 40 brooden, of 6 rantsoenen haver, of 100 rantsoenen boonen of erwten. Deze eenheidsverpakking vergemakkelijkt zoowel het gereedmaken van de artikelen voor de verzending, als de telling bij de aanvulling van den voorraad en bij de uitdeeling van het benodigde aan de troepen.

Het vervoer uit de R. E. P. naar de troepen begint per verplegingsspoor trein of per etappenboot. Meestal heeft het per spoor plaats gehad, doch, zoowel voor oefening als wegens kolenschaarschte bij de spoorwegen, heeft het ook wel plaats gehad met motorbooten. De omstandigheid, dat enkele pilaren van het spoorwegviaduct te Rotterdam zijn stukgevroren, dat een gedeelte van den spoorweg naar het zuiden des lands onbruikbaar werd, nu eens door verzakking van den weg wegens hoogwater bij storm, dan weder door omkantelen of verspering van bruggen, heeft den Etappendienst eenige malen genoodzaakt in zeer korten tijd het vervoer over andere lijnen te regelen, zooals bij operatiën ware te verwachten geweest, b. v. wegens onbruikbaar maken van onze spoorwegen door vijandelijke luchtstrijdkrachten.

De verzending uit de R. E. P. geschiedt naar spoorstations of naar aanlegplaatsen van stoombooten, die eindstations worden genoemd, en die beheerd worden — wat de voor het leger aangevoerde goederen betreft — door een officier van den Etappendienst, die den titel draagt van Administrateur-Eindstation. Norm voor oorlogstijd is, dat per Divisie of soms wel per groep van Divisiën, één eindstation wordt aangewezen. Het aantal kan echter alleen dan zóó beperkt worden, indien bij elk eindstation tevens eene compagnie (voor de Cavalerie-Brigade: een voldoende sterk detachement) van het Autotrein-Bataljon kan worden geleverd. De benzine- en rubber- of autobanden schaarschte is evenwel oorzaak geweest, dat de diensten van den autotrein moesten worden uitgeschakeld, wat tot uitbreiding van het aantal eindstations heeft geleid. Het voornaamste eindstation van de Divisie behield toen zijn Administrateur, de andere eindstations kregen een officier als vertegenwoordiger van den Administrateur. Aangezien de Etappen-Inspectie zelf niet over voldoende voor dit doel geschoolde krachten beschikte, moesten troepenofficieren als Administrateur en Vertegenwoordiger worden aangewezen. Daaronder waren er die uitmuntend hun zaken deden; doch ook anderen, die in belangrijke mate te kort schoten, inzonderheid in het behoorlijk en tijdig indienen van hunne verantwoording, en in hun toezicht op de behoorlijke terugbezorging van de verpakkingsmiddelen. Als ons leger ooit weer geschikt zou moeten zijn

voor een nieuwen oorlog, mag te voren wel worden gedacht aan het opkweken van een groot aantal Administrateurs-Eindstation.

De taak van het Etappen-autotrein-bataljon bestaat in het overnemen van den voorraad uit den verplegingsspoortrein (de etappenboot) en het vervoeren van het aangevoerde naar de aanvullingsplaatsen, waar de voorraad wordt overgegeven aan de verplegingsofficieren, die het benodigde met den korpstrein (de proviand- en haverwagens van den korpstrein) komen in ontvangst nemen.

De verplegingsspoortrein (boot) is tijdens de mobilisatie des middags, althans vóór den avond, beladen, en 's nachts vertrokken, om 's morgens aan het eindstation te zijn, waar hij — naar gelang van den afstand van de R. E. P. — gewoonlijk tusschen 7 en 10 uur v. m. aankwam. Het beladen van een autotrein voor een geheele Divisie op oorlogsterkte duurt, met geoefend personeel, ongeveer 2 $\frac{1}{2}$ uur.

Het vervoer met den autotrein, en het overgeven van de voorraad aan den korpstrein, duurt minstens 3 uur. Maar wanneer door omstandigheden, die zich tijdens de legermanoeuvres 1916 hebben voorgedaan, en die bij operatiën wel te voorzien doch niet te berekenen zijn, niet alles zoo vlot loopt als zulks in bureeldienst wordt berekend, is het autotreinpersoneel, dat ook voor het onderhoud van zijn wagens heeft te zorgen, letterlijk dag en nacht in de weer. Daarom is, voor geval van oorlog, voorzien, dat de verplegingsspoortrein (boot) des morgens zal worden beladen, en in den namiddag, althans vóór den nacht, zal worden gelost. Het personeel van den autotrein krijgt dan 's nachts rust, om den volgenden morgen de verplegingsmiddelen naar de troepen te brengen en des middags gelegenheid te hebben, de wagens te verzorgen en zichzelf te verplegen. Het spreekt van zelf, dat vijandelijke aanvallen uit de lucht tijdens operatiën oorzaak kunnen zijn, dat ook dit goede voornemen niet steeds behoorlijk tot uitvoering kan komen.

Elke compagnie van het autotrein-bataljon, gelegerd bij een der eindstations, heeft een draagvermogen van 110 ton, waarbij gerekend is op het vervoer van hooi.

De Artillerie- en Infanterie-munitie-autotrein, die bij operatiën zouden zijn in dienst gesteld, en die zoo nodig tweemaal per dag zouden moeten rijden, hebben een organiek draagvermogen van 280 ton.

Voorts zouden, tijdens operatiën, te vervoeren zijn geweest, deels in belangrijk grooter hoeveelheden dan nu plaats had, kleeding, uitrusting, lijfgoederen, artilleriesmaterieel, geniematerieel, automobielenbehoeftigheden, brandstoffen, drinkwater (naar besmette streken) en wie weet wat nog meer.

De vermeerdering van het draagvermogen van het autotreinbataljon, die noodig zou zijn geweest, indien ons land in den oorlog ware betrokken, kan veilig worden geraamd op 160 ton voor verplegingsartikelen, op 120 ton voor munitie en op 100 ton voor andere artikelen.

Bij operatiën zal in den regel niet langen tijd vooruit bepaald kunnen worden, op welk uur, noch waar, het aangevoerde door de korps-

treinen kan worden in ontvangst genomen. De verplegingsspoortrein (boot) moet echter spoedig naar de R. E. P. terug. Daarom wordt deze zoodra mogelijk ontladen; de etappen-autotrein zoodra mogelijk beladen. Zoolang de Commandant van den autotrein niet weet, waarheen hij zijn voorraad brengen moet, d. w. z. zoolang hij noch het aantal aanvullingsplaatsen van de Divisie kent, noch de sterkte aan personeel en paarden, waarvoor het benoedigde op elke aanvullingsplaats wordt aangevoerd, laat hij zijn trein beladen volgens een normaal beladingsplan, dat, naar omstandigheden gewijzigd, het mogelijk maakt, zijn trein te splitsen in 2, 3 of 4 sectiën, die elk het benoedigde voor een afgerond aantal menschen en paarden bevat. Hij wacht nu de mededeeling van den Divisiecommandant af, hoeveel aanvullingsplaatsen zijn aangewezen, waar deze gelegen zijn, en voor welke sterkte aan personeel en paarden het benoedigde op elke aanvullingsplaats moet worden afgeleverd. Na ontvangst van deze mededeeling herziet hij, voor zooveel noodig, de oorspronkelijke indeeling en belading van zijn trein; vermeerdert en vermindert, naar gelang van behoefte, het aantal wagens van elke sectie of den voorraad op één of meer wagens, en laat zijn trein in de richting van de aanvullingsplaatsen afrijden op zoodanig tijdstip, dat de sectiën op het voor de aanvulling vastgestelde uur op de aanvullingsplaatsen kunnen aankomen. Hij zendt een motorrijder naar de aanvullingsplaats vooruit, met opgaaf van hetgeen door de aangewezen sectie naar de aanvullingsplaats zal worden aangevoerd.

Tegen het tijdstip van de aanvulling moeten de proviand- en haverwagens van de korpsen op de aanvullingsplaats zijn aangekomen, en daar, onder de leiding van den oudsten verplegingsofficier ordelijk zijn opgesteld.

Bij de opstelling van autotrein en korpstrein op de aanvullingsplaats moet, onder alle omstandigheden, worden gezorgd, dat geen weg versperd wordt, en dus altijd ruimte overblijft, om andere troepen of treinen te laten voorbijgaan. Een eenvoudige waarheid, die vaak wordt vergeten.

Wat aangevoerd wordt komt zoo goed als nooit juist overeen met wat noodig is. De eenheidsverpakking, hiervoren op blz. 312 omschreven, veroorzaakt afronding in getallen van hetgeen aangevoerd wordt. Daarom moet, zoodra de evenbedoelde opgaaf is ter hand gesteld aan den oudsten-verplegingsofficier, deze uitrekenen en aan iederen verplegingsofficier mededeelen, hoeveel door ieder hunner moet worden overgenomen. De een krijgt iets te veel, de ander iets te weinig. Wat te veel ontvangen is, blijft, zoolang het op zich zelf niet veel is, bij de onderdeelen in voorraad; wat te weinig ontvangen is, en op zich zelf evenmin veel mag zijn, wordt bij de onderdeelen aangevuld uit dien voorraad, of uit de beschikbare reserverantsoenen. En desnoods moet met iets te weinig genoegen worden genomen, wat zonder overwegend bezwaar kan, omdat de oorlogsrantsoenen groot genoeg zijn.

Nadat de aanvulling is afgelopen, de door de verplegingsofficieren afgegeven bons door den Commandant der autosectie accoord zijn be-

vonden, en de ledige verpakkingsmiddelen van vorige zendingen zijn ingeleverd, rijdt de autotrein terug naar zijn kwartier en rijden de korpstreinen af in de richting van hun troepen.

Van den gang van zaken in het operatie- of in het legeringsgebied der troepen hangt het af, waar de voorraad van den korpstrein (proviand- en haverwagens) zoodanig over de voertuigen der kleinste onderdeelen (compagnieën enz.) kan worden verdeeld, dat elke compagnie bij benadering ontvangt, wat zij noodig heeft. Deze verdeeling wordt de uitdeeling genoemd; de plaats, waar de uitdeeling geschiedt, heet uitdeelingsplaats. Na de uitdeeling gaan, zoodra de omstandigheden het toelaten, de proviand- en haverwagens naar hunne onderdeelen in de kwartieren, leveren hetgeen ontvangen is daarbij af, wat de levensmiddelen betreft aan de keukenwagens, en paarden en voertuigen worden in orde gebracht voor aanvulling en uitdeeling den volgenden dag. Intusschen moet de verplegingsofficier trachten de artikelen die wel noodig, doch niet aangevoerd zijn, als specerijen, melk, genotmiddelen, brandstoffen, stroo, naar gelang van behoefte, op het gunstige oogenblik bijeen te brengen.

Ingeval, in gemobiliseerden vredestijd, of zoo mogelijk ook tijdens operatiën, de autodienst uitgeschakeld kan of moet worden, wat praktisch slechts mogelijk is met uitbreiding van het aantal eindstations, komen de korpsvoertuigen het benoodigde afhalen aan het eindstation, dat dan aanvullingsplaats en soms zelfs uitdeelingsplaats wordt.

Ik meen door vorenstaande aantekeningen voldaan te hebben aan de uitnoodiging van den Redacteur van dit tijdschrift, om een en ander mede te deelen, betreffende de verpleging van het Veldleger in den mobilisatietijd; en al heb ik niet betoogd, en ook niet willen beweren, dat alles volmaakt was, vertrouw ik toch aannemelijk te hebben gemaakt, dat:

met en zonder de alomtegenwoordige verantwoordelijkheid van de Commandanten,

met een te kort aan Intendanten en Verplegingsofficieren,

met hulpkrachten, die voor hun taak niet waren opgeleid,

met verplegingsartikelen, die bij de mobilisatie nog moesten worden bijeengebracht, en gedurende de mobilisatie schaarsch werden,

met materieel, dat bij de mobilisatie grootendeels nog moest worden aangeschaft en in orde gebracht,

in het algemeen, de troep goed is verpleegd geworden.

's. G. r. 15—3—'19.

De strijd in het polderland,

DOOR

P. J. VAN MUNNEKREDE,

Kapitein van den Generalen Staf.

De Heeren Wijnaendts en van Slobbe hebben in de Mei- en Juni aflevering van „De Militaire Spectator” jaargang 1918 eenige opmerkingen gemaakt naar aanleiding van de voordracht, die ik in de „Vereeniging Krijgswetenschap” hield over „De strijd in het polderland” in verband met de ervaringen van den huidigen oorlog.”

Reeds lang had ik het voornemen beide Heeren te antwoorden; dat zulks eerst thans geschiedt, gelieven zij niet te beschouwen als gebrek aan belangstelling maar als een gevolg van verschillende omstandigheden, waarover ik hier niet zal uitweiden.

Vooraf moet mij één opmerking van het hart.

Een vruchtbaar debat is slechts dan mogelijk, wanneer van weerszijden de betoogen niet onvolledig worden weergegeven of uit hun verband worden gerukt.

In hoeverre hiertegen gezondigd is, laat ik ter beoordeeling aan den lezer over.

De Heer Wijnaendts is niet overtuigd van het groote gevaar, waaraan de verdediger van een waterkeerende dijk in het polderland blootstaat en na dat te hebben ontwikkeld, schrijft hij:

„Het gevaarlijkste in het betoog van den heer v. M. is, dat hij eerst mededeelt, dat het aantal goede stellingen in het polderland zooveel geringer is geworden en thans waarschuwt tegen het stelling nemen achter waterkeeringen. Wat blijft er dan nog over? Moet men, bij de beperkte keuze, een goede stelling achter een waterkeering laten varen om elders een tactisch minder gunstige stelling te kiezen? Natuurlijk niet. Wanneer onze keuze valt op een stelling waarin de weerstandslijn geheel of ten deele gevormd wordt door een waterkeering dan hebben wij deze keuze gedaan, omdat zij tactisch de meest juiste was. Wij mogen dan die stelling niet prijs geven voor een minder goede, maar zullen moeten nagaan, welke gevolgen uit een eventueele doorbraak kunnen voortvloeien en zullen de noodige maatregelen moeten voorbereiden om de daaruit voortvloeiende nadeelen te ondervangen” (blz. 313 3e al.).

Wat heb ik nu gezegd?

Na te hebben gewezen op de voordeelen van een weerstandslijn van zwaar profiel, liet ik daarop volgen:

„Het is hier de plaats er op te wijzen, dat het tegenwoordig hoogst „gevaarlijk is de weerstandslijn te kiezen achter dijken of kaden, die „tot onmiddellijke waterkeering dienen.

„Wordt die dijk of kade stuk geschoten, dan weten wij Nederlanders „maar al te goed, welke rampen daarvan het gevolg kunnen zijn.

„Niet altijd zal de tactische toestand toelaten het „kiezen van dergelijke weerstandslijnen te vermij- „den. In een zoodanig geval zullen de dijken of kaden „moeten worden versterkt terwijl ook zou kunnen „worden overwogen om den waterspiegel te verla- „gen indien althans de waterstaatkundige toestand „zulks veroorlooft.” (Orgaan Krijgswetenschap blz. 215 o. a.)

Wat is nu het verschil tusschen die beide redeneeringen?

Dat er andere woorden zijn gebruikt en dat de Heer W., die zich minder moest beperken dan ik, iets uitvoeriger is geweest Ziedaar alles.

Maar een onbevooroordeeld man zal moeten toegeven, dat wij het- zelfde bedoeld hebben. En hier gaat het voornamelijk om.

Ik vraag mij tevergeefs af, waarom de Heer W. wèl de eerste twee zinsneden van het door mij gesprokene citeert, maar niet de derde.

De Heer W. denkt — zooals reeds is gezegd — anders dan ik over het voeren van de verdediging achter waterkeerende polderdijken, ook onder de omstandigheden, die tegenwoordig kunnen worden verwacht.

In zijn betoog legt hij sterk den nadruk op de nadeelen, die de aan- valler zal ondervinden, wanneer de bom eens verkeerd springt en hij — tegen zijne bedoeling — den dijk, aan de eigen zijde van het water gelegen, doorschiet in plaats van den andere; daartegenover worden de bezwaren, die de verdediger van het water zal ondervinden, als de aan diens zijde gelegen dijk bezwijkt, vrij licht geteld.

Toen ik het betoog had gelezen, bleef deze indruk bij mij achter: als dat alles waar is, dan zit de verdediger nergens veiliger dan achter een waterkeerenden dijk, want de kans, dat „bij de betrekkelijk geringe breedte van zeer vele onzer boezemwateren” 1) de aanvaller den eigen dijk treft is zóó groot, dat hij zich wèl moet wachten de verdedigende stelling vooraf krachtig te beschieten.

Zulke stellingen zijn tegenwoordig onneembaar!!

De Heer W. zal zich wel niet verwonderen, dat ik het met zijn be- toog niet eens ben.

In de 1e plaats heeft de aanvaller het bezit van het initiatief; hij behoeft volstrekt niet op goed geluk tot het vernielen van waterkeer- ringen over te gaan 2); hij kan overwegen, welke gevolgen op bepaalde plaatsen voor hem zullen ontstaan, wanneer ongelukkigerwijze gebeurt,

1) Mil. Spect. Mei blz. 312.

2) „ „ „ „ 313.

wat hij niet wensch; hij kan dus reeds van te voren alles voorbereiden om de eventueele nadeelige gevolgen tegen te gaan of te verminderen.

De verdediger daarentegen moet maar afwachten waar hij wordt getroffen — tenzij men aanneemt, dat hij zich in het wilde kan voorbereiden — en of het nu voor hem zoo onverschillig is of deelen van zijn stelling onder water loopen of dras komen te staan, dat betwijfel ik.

Achter de voorste weerstandslijn zal men van alles aantreffen: opstellingen voor geschut en mijnwerpers, munitiebergplaatsen, schuilplaatsen, commandoposten enz. en als al deze inrichtingen moeten worden ontruimd of wegzakken dan zou daardoor het systeem van verdediging der stelling wel eens zoodanig kunnen worden ontwricht, dat er van een elastische verdediging verder niet veel meer terecht komt.

Ik wijs er alleen maar op, dat het terugtrekken van het geschut in bepaalde vakken aanleiding kan zijn, dat er een hiaat komt in het afsluitingsvuur voor de nevenvakken, waardoor het behoud dier vakken in de waagschaal wordt gesteld.

Het afsluitingsvuur toch zal lang niet altijd frontaal kunnen worden afgegeven.

In de 2e plaats neemt de Heer W. aan, dat wij beter voorbereid zullen zijn voor den strijd tegen het water dan de tegenpartij.

Het zou erg zijn, wanneer dat niet zoo was.

In 1917 moest er anders in de Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap nog worden aangedrongen op de instelling van een Centraal Inundatiebureau; er haperde dus blijkbaar nog iets.

Voor mij is echter de hoofdquaestie niet, wie beter op de hoogte is maar wel of beide partijen zullen beschikken over goede waterstaatkundigen. En dat deze zich zullen bevinden in den staf van de tegenpartij, die staat voor het voeren van den polderoorlog, acht ik aan geen twijfel onderhevig.

Laten wij er dus niet op speculeeren, dat wij alleen met het water zullen kunnen goochelen.

In de 3e plaats beroept de Heer W. zich op de krijgsgeschiedenis en wel op het doorsteken van de dijken in 1574 en 1672.

In het verband, waarin die voorbeelden worden genoemd, moeten zij waarschijnlijk dienen om te illustreeren, dat men in sommige omstandigheden niet voor krasse maatregelen mag terugdeinzen. Accoord; dat zal ik niet betwisten, maar het merkwaardige is, dat het doorsteken van de dijken tijdens de belegering van Leiden juist een heel aardig argument oplevert ten voordeele van mijn e stelling.

De belegerende Spanjaarden toch verkeerden ten opzichte van Prins Willem I of van de vloot van Boisot in de positie van verdediger; welnu, het water alleen dreef hen uit hunne stellingen!

Als ik de Heer W. was geweest, had ik dit voorbeeld maar liever niet aangehaald!

Ik geef den Heer W. volkomen toe, dat, ook al neemt men niet

achter een waterkeering stelling, de vijand toch in het polderland meermalen gelegenheid zal hebben ons meer water toe te voeren dan ons lief is, maar de verdediger verhoogt die kans, wanneer hij zich achter een waterkeerenden dijk nestelt.

Zoo'n lijn kan ik niet de eerst aangewezene vinden voor het voeren van een hardnekkige verdediging en meer heb ik nooit willen betoogen.

Welke lijnen zich er beter voor leenen, heb ik in mijn voordracht aangegeven, waarnaar ik verder verwijs.

Ik wil er hier nog alleen dit aan toevoegen, dat ik door mijne bezoeken aan oorlogsterreinen, die met het polderland overeenkwamen, in de kracht van bedoelde lijnen ben versterkt o. a. omdat zij den aanvallers dwingen tot het afgeven van een langdurig vernielingsvuur. Daardoor wordt het onmiddellijk vóór de weerstandslijn gelegen terrein in een zóó moeilijk te doorschrijden modderig trechtereeld herschapen dat degenen, die het hadden leeren kennen er den liefelijken naam van „Schweinegelande" aan gaven.

Een 2e belangrijk punt in het artikel van den Heer W. betreft de keuze van de weerstandslijn bij het verdedigen van waterkeeringen.

De Heer W. acht het in den regel noodig daarvoor te nemen de waterkeering aan 's vijands zijde, aangezien het stelling nemen aan de andere zijde het bezwaar heeft, dat er dan een zeer groote doode hoek ontstaat (blz. 311).

Wanneer de Heer W. op het oog heeft dijken of kaden, die tot onmiddellijke waterkeering dienen, waarbij dus het water tegen de dijken of kaden aanstaat 1), dan vraag ik hoe de waterkeering aan 's vijands zijde voor een enigszins behoorlijke verdediging (schuilplaatsen, afwachtingsopstellingen voor mitrailleurs enz.) kan worden ingericht, zonder ze ernstig te verzwakken

Dat gaat niet, maar dat kan wel aan de andere zijde, waar men de afwachtingsopstellingen tegen het lichaam van dijk of kade kan bouwen. Dat er dan een doode hoek ontstaat, geef ik toe. Dit acht ik echter niet zoo'n groot bezwaar. De tijd is voorbij waarin de infanterie — laten wij zeggen — op $\pm$ 600 M. afstand een geregeld vuurgevecht aanging met de aanvallende infanterie en vroeger was dat de factor, die de keuze van de weerstandslijn bepaalde.

Die kans krijgt de verdediger tegenover een modernen aanvallers vermoedelijk niet meer en daarom heeft een doode hoek vóór een stelling ook niet meer dezelfde beteekenis als vroeger.

Bovendien hebben zich tegenwoordig andere methoden baangebrouwen om doode hoeken te bestrijken en wel: flankerend of frontaal afsluitingsvuur van artillerie en mijnwerpers, mitrailleurvuur met indirecte richting, terwijl in het hierbedoelde geval, bij geringe breedte van het

1) In dezen toestand verkeert niet de Rijndijk in de toegepaste studie Leiden-Katwijk.

water, handgranaten ook zeer goed voor genoemd doel zijn te gebruiken.

Hiermede neem ik afscheid van den Heer W.

De Heer v. Slobbe maakt in zijn artikel in de Juni aflevering van „De Militaire Spectator” tal van opmerkingen, die voor een deel als een bestrijding, voor een ander deel als een aanvulling van het door mij gesprokene zijn te beschouwen.

Naar aanleiding daarvan zou ik het volgende willen opmerken:

De Heer v. S. verdenkt mij blijkbaar van een zeer eigenaardige bestudeering van de krijgsgeschiedenis.

Niettegenstaande ik op den voorgrond stelde, dat de moderne tactiek niet achter den lessenaar m. a. w. door redeneering moet worden gemaakt, maar moet worden afgeleid uit de krijgsgeschiedenis (Orgaan blz. 202) stelt de Heer v. S. het voor alsof ik eerst een theorie ben gaan opzetten om daarna te onderzoeken of ik in de krijgsgeschiedenis, i. c. den IJserveldtocht, bewijzen kon vinden voor de juistheid dier theorie en toen dat niet gelukte, de krijgsgeschiedenis wegmoffelde. Hoe moet anders deze zin worden opgevat:

„Doch de strijd aan den IJser, welke strijd als voorbeeld is genomen, beantwoordt de gestelde vraag in anderen zin dan de Kap. v. M. het wenschte. De Kap. v. M. gevoelde dit zelf en was dus genoodzaakt „in plaats van de krijgsgeschiedenis de redeneering te doen spreken.” (blz. 340 1e al).

Neen, Heer v. S., zoo ben ik niet te werk gegaan. Ik heb den Yserveldtocht onbevooroordeeld bestudeerd zuiver met het doel om na te gaan wat daaruit voor den modernen oorlog in het Nederlandsche polderland zou kunnen worden geleerd en in hoeverre het aldaar gebeurende in 1914 nog in 1918 van toepassing kon worden geacht.

Dat er tusschen 1914 en 1918 een massa veranderd is, kan ik niet helpen.

Ik sprak aan het front een officier, die slechts 2 maanden in een hospitaal had gelegen en, bij den troep terugkomende, bemerkte, dat op tal van punten de opvattingen belangrijk gewijzigd waren; hij moest gaan „umlernen”.

Hoeveel te meer reden is er dus niet om voorzichtig te zijn met het trekken van conclusiën uit den Yserveldtocht, die gevoerd werd in den tijd, toen de luchtvaart en de artillerie — de beide factoren — nog slechts in het beginstadium waren van hare ontwikkeling.

En waar de Heer v. S. waarschuwt tegen o v e r schatting van den invloed van de luchtwaarneming (blz. 340 6e al.), daar wil ik waarschuwen tegen o n d e r schatting.

In de „Gruppenbildstelle” van het 6e Deutsche Leger werd aan de Nederlandsche commissie, die het Westfront bezocht, een foto getoond, genomen op 5600 M. hoogte, welke zóó scherp was, dat men had kunnen vaststellen, dat een vijandelijke treincolonne uit pontonwagens bestond.

Dat was in 1918.

Het is eenvoudig verbijsterend, welke vorderingen op het gebied van den luchtvaartdienst sinds 1914 zijn gemaakt.

Dat moet invloed hebben en daarom zou het m. i. een groote fout zijn de ervaringen van 1914, dus ook die van den Yser, zonder meer op het heden van toepassing te verklaren.

Op blz. 341 5e al. merkt de Heer v. S. op;

„Of het uitgesloten zal zijn in polderterrein de stelling te doen bestaan „uit meer dan één lijn, meen ik te mogen betwijfelen.”

Indien deze opmerking tot mij is gericht, dan zou ik willen vragen: waar heb ik dat gezegd?

Op blz. 217 t/m 219 van het Orgaan is te vinden dat ik juist 2 typen stellingen in laag terrein tegenover elkaar heb gesteld, de een bestaande uit één enkele weerstandslijn, de andere uit meerdere lijnen achter elkaar om daaruit te concludeeren, dat te dezen opzichte niet volgens een vast schema moet worden gewerkt maar dat in elk op zich zelf staand geval de terreingesteldheid in aanmerking moet worden genomen.

Het grootste en belangrijkste meeningsverschil tusschen den Heer v. S. en mij ligt in de wijze waarop de aanval op versterkte polderstellingen moet worden uitgevoerd.

De Heer v. S. heeft in de door mij aangegeven methode buitengewoon weinig vertrouwen en schildert het verloop van den aanval in zeer sombere kleuren.

Daartegen heb ik geen enkel bezwaar; vroolijk zal het er niet toegaan; maar wel heb ik er bezwaar tegen dat de gang van zaken, zooals ik dien ontwikkelde, verkeerd wordt weergegeven.

De Heer v. S. schrijft bijv. (blz. 348 3e al.):

„Dat de afdeelingen van den aanvaller gedurende één nacht van at „de eigen opstelling zullen kunnen doordringen tot de vijandelijke stelling, om daar den toestand op te nemen, vernielingen te verrichten „enz. zal wel zelden voorkomen.”

Was er aanleiding voor om dat te schrijven, waar ik zeide (Orgaan blz. 233):

„In één enkelen nacht zullen de verkenningen niet zijn afgelopen, „want er moet veel worden verricht (het verkennen en aanduiden van „opmarschwegen, het maken van overgangen, ook in die gedeelten van „het aanvalsterrein, waar de aanval niet zal plaats hebben, het nagaan „van den toestand der slooten enz.”) en ten overvloede aan het slot van dat onderdeel nog eens wees op het groote belang om bij de verkenningen vooral niet te haasten?

Ik moet eerlijk verklaren, dat ik er niets van begrijp.

Zooals gezegd, de Heer v. S. stelt zich den aanval anders voor dan ik en wel als volgt:

Gedurende de duisternis werkt de aanvaller zich door middel van

graafwerk en zandzakken naar voren, schuift m. a. w. stelselmatig parallellen vooruit, tot hij komt in een uitgangstelling voor den stormaanval, die zoo dicht mogelijk bij den verdediger moet zijn gelegen.

Van deze stelling uit wordt gedurende de duisternis, onder dekking van vooruitgeschoven troepen, vóór de verdedigende stelling verkend, worden dammen gemaakt in de slooten, die nog tusschen de partijen zijn en wordt ook de stormaanval gewaagd.

Op die stelling moet de aanvaller tevens teruggaan, wanneer hij wordt afgewezen.

In deze methode verdienen 4 punten de bijzondere aandacht:

- a. de wijze, waarop de uitgangstelling wordt bereikt,
- b. de afstand, waarop die stelling van den verdediger zal liggen,
- c. de bescherming van de werkzaamheden in het terrein vóór de uitgangstelling.
- d. het nut en de beteekenis van deze stelling als opnamestelling.

Ad. a. De Heer v. S. is blijkbaar van oordeel, dat in het polderland dezelfde methode van terreinwinnen zal kunnen worden toegepast als in hooge terreinen, waar slechts luttel graafwerk behoeft te worden verricht om spoedig over diepe en veilige naderingsloopgraven te kunnen beschikken.

Aan die mogelijkheid kan ik niet gelooven.

Het zou interessant zijn om eens uit te rekenen hoeveel grondverzet en hoeveel zandzakken noodig zijn om bijv. maar op een front van 1 k.m. over een paar honderd meters op dergelijke wijze terrein te winnen en dan naderingsloopgraven te bezitten van eenig dekkend vermogen.

Over den tijd, dien die nachtelijke arbeid zal kosten, spreek ik niet.

Ad. b. Aangaande den afstand van de uitgangstelling tot den verdediger spreekt de Heer v. S. zich niet beslist uit; op blz. 348 spreekt hij van „zoo dicht mogelijk bij den verdediger” op blz. 349 „op vrij grooten afstand van den verdediger.”

Mag ik het laatste als een toelichting op het eerste beschouwen, dan meen ik onder een „vrij grooten afstand” zeker wel een paar honderd meters te mogen verstaan (eigen artillerievuur).

Binnen dien afstand wordt nu niet meer met parallellen gewerkt maar worden alleen verkenningen verricht en overgangen gemaakt.

Hieruit volgt, dat de laatste, moeilijkste en gevaarlijkste afstanden voor den aanvaller — evenals in de door mij aangegeven methode — in geheel open terrein moeten worden afgelegd.

Ad. c. Zoals de Heer v. S. de bescherming van de werkzaamheden voorstelt, klinkt het zeer eenvoudig.

„Men zal er trouwens van zelf toe komen om ook overdag in den

„polder troepen te laten. Men zal het werk, door de vooruitgeschoven „afdeelingen verricht, willen beschermen en waar deze werkzaamheden „steeds dichterbij den verdediger zijn geschied, daar zal de aanvaller „zijne troepen steeds vooruitschuiven” (blz. 349 2e al).

Ik vrees, dat het een onuitvoerbare opdracht zal blijken en dat men iederen dag wel vaste verliezen, maar weinig vooruitgang zal boeken.

Tot hoever wil de Heer v. S. voorts de dammen maken?

Tot o meter van de vijandelijke stelling?

Wie moet dien arbeid dan beschermen?

En doen dan bij duisternis de zoeklichten en de lichtkogels van den verdediger plotseling geen dienst meer, die op een andere plaats in het betoog van den Heer v. S. de plannen van den aanvaller hielpen dwarsboomen (blz. 347 6e al. v. o.).

Op dezelfde blz. schrijft hij:

„Van het te voren aanbrenge van eenige 1) overgangsmiddelen „stel ik mij niet veel voor.

Ik sprak van talrijke overgangen (Orgaan blz. 236) Dit is maar een kleinigheid, maar het mooiste is, dat „het van te voren aanbrenge van overgangen” een onderdeel vormt van de methode van den Heer v. S!

Ad. *z*. Indien het snel en gemakkelijk uitvoerbaar was om in den polder, op de wijze, zooals de Heer v. S. wil, een uitgangstelling van voldoende dekkend vermogen te maken, dan zou er natuurlijk niets tegen zijn om ze tevens in geval van nood als opnamestelling te benutten.

Waar hij echter zelf zegt, dat die stelling op vrij grooten afstand van den verdediger zal liggen, daar beschermt die stelling de terugvloeiende aanvallers niet op de afstanden, waarop zulks het meest noodig is.

Dan moet dus toch de ware hulp komen van de artillerie en de reeds voorafopgestelde en tijdens den stormloop achtergelaten mitrailleurs, evenals die wapens ook het krachtigste scherm moeten vormen, waaronder de aanval zal worden ondernomen.

Ik stel meer vertrouwen in die hulp, dan in de veiligheid van slappe, gedeeltelijk vernielde ophoogingen van grond en zandzakken.

Ik constateer dus dit:

De methode van den Heer v. S. vermindert de grootste moeilijkheden van den aanval n.l. het doorworstelen van de kortste afstanden, in geenen deele; zij verraaft de plannen van den aanvaller, ténzij over het geheele, kilometers breede front van de stelling, voet voor voet wordt voortgewerkt, maar dan kost zij zoo onnoemelijk veel materiaal, dat er vermoedelijk niet over kan worden gedacht, zelfs al vormt men geen aaneengesloten lijnen. Voorts

1) Ik spatieer.

kost de voorbereiding van den aanval meer tijd dan noodig is; dit is tijdverlies en daarvan zal alleen de verdediger profiteeren.

Ik ben volstrekt niet blind voor de nadeelen van de aanvalswijze, die ik in de „Vereeniging Krijgswetenschap” ontwikkelde en ik geef mijn meening gaarne voor een betere.

Elke aanval is echter een waagstuk.

De aanvaller weet nooit van te voren met zekerheid of hij zal slagen.

Nimmer zal hij echter zijn kans op succes verhoogen, wanneer hij den verdediger in de kaart speelt.

En dat gebeurt, wanneer hij de factoren snelheid en verrassing niet in eere houdt.

's-Gravenhage, Maart 1919.

Disciplinaire Straffen, Strafstelsel en Tuchtraad,

DOOR

JHR. H. P. VAN DER MIEDEN VAN OPMEER,

Majoor der Infanterie.

Het spreekwoord „Wie zwijgt, stemt toe” moge wel niet geheel juist zijn, de waarschuwing, die daarin ligt, dient niettemin ter harte genomen te worden, wil men niet, dat verkeerde begrippen postvatten. Na lezing van het stuk van den Kapitein A. A. van Nijntten „Disciplinaire Straffen — Strafstelsel en Tuchtraad” vroeg ik mezelf dan ook af: „Mogen wij zwijgen?”

Dat zoo vele officieren zich verdiepen in genoemde onderwerpen en zinnen op verbetering, is in hooge mate verblijdend, en waardeering verdient dan ook elke poging tot verbetering van de tucht in het Leger. Mijn waardeering voor den arbeid van den Schr. van opgemeld artikel is er dan ook niet minder om, al verschil ik hier en daar met hem van meening, gaarne reik ik hem de hand om samen op te bouwen, waarbij ervaring opgedaan in twee legers, ondervinding gedurende tal van jaren als C.Ct. en ruim twee jaren als Ct. van een $\pm$ 2800 man sterk Bataljon, van nut kan wezen.

Ieder B.Ct., Afd.Ct. enz. zou ik wel in overweging willen geven met zijn o. h. Officieren een bespreking te houden aan de hand van genoemd opstel. Dwaalt men daarbij wat af tot onderwerpen als „De geest in het Leger” van den Kapitein de Gelder (Mil. Sp. No. 11 van 1918) en „De geest in het Leger en de Burgerwachten” van den Majoor van Dam van Isselt (Mil. Sp. No. 3 van dit jaar), geen bezwaar, de onderwerpen hangen nauw samen, hebben tot algemeene strekking verbetering van tucht en goeden geest.

Thans zal ik Schr. op den voet volgen.

Een fout noemt hij het, dat bij ons disc. strafstelsel de voorwaardelijke straffen ontbreken. Hiertegenover stel ik, dat hieraan geen behoefte bestaat, indien C.Ct., Esk.Ct. enz. een register aanhouden betreffende gegeven berispingen en waarschuwingen. Deze zijn als 't ware een soort van voorwaardelijke veroordeelingen, doch met dit voordeel, dat iemand, die maanden later weer wat uithaalt, niet dan nog een opgezouten straf moet gaan uitzitten, terwijl bij het dan opleggen van de straf er wel rekening mede gehouden wordt, dat de man al eens berispt is geworden.

Bij elk onwillekeurig of in onnadenkendheid gepleegd verzuim past de waarschuwing of berisping ten opzichte van iemand, die overigens

van goed gedrag is, daarentegen zijn opzettelijke, ernstige overtredingen als regel te straffen en is het dan zeer heilzaam, dat de straf direct volgt op de zonde. Het geval, dat men een ernstige overtreding bezwaarlijk met een officiële, dus geboekte, berisping kan afhandelen en men er toch meer baat van verwacht, indien de straf niet wordt ondergaan, welke men den persoon zou moeten toedenken, kan ik mij niet alleen goed voorstellen, doch ik weet het uit een ervaring, die met succès bekroond is geworden. In zoo'n zeer bijzonder geval, waarbij ernstig onder vier oogen wordt gesproken, een belofte wordt gedaan, is pardonneeren verreweg te verkiezen boven een voorwaardelijke bestraffing, die iemand met een hooggestemd eergevoel toch moreel zwaar treft, terwijl men juist door hem dit te sparen beterschap kan verwachten. Liever royaal weg vol vertrouwen schenken dan zoo half, waarbij de te boek gestelde mutatie de herinnering aan het feit levendig houdt en volgende chefs onder de oogen komt, want juist dit moet men den persoon dan ook besparen, wil men geen half werk verrichten. Overigens meen ik te moeten waarschuwen tegen pardonneeren en beveel ik het noteeren van berispingen of waarschuwingen zeer aan.

In Breda rouleerde ik met $\pm$ 16 Kapiteins in den weekdienst, en al spoedig bleek mij, dat er personen waren, die het er op toelieden ongestraft overtredingen te plegen door het: „Kapitein een woordje asjebliet, zou U 't er niet bij willen laten?” en dit elke week weer bij een ander en mogelijk ook nog bij luitenanten van den dag! Zoo zou iemand tal van malen kunnen overtreden zonder bestraffing en zonder dat de Chef er iets van vernam! Zonder pardon of genade werd daarna van ieder rapport gemaakt, den onmiddellijken Chef overlatende te beoordeelen, hoe het af te handelen. Gezien de wisseling in commando, is om dezelfde reden pardonneeren van niet al te lichte vergrijpen door den C.Ct., Esk.Ct enz. ook niet aan te bevelen; de vertrekkende commandant neemt zijn geheugen mede, het register met berispingen laat hij achter aan zijn vervanger.

Derhalve geen voorwaardelijke straffen, wel een practisch opvoedend gebruik van berispingen en slechts in zeer bijzondere gevallen pardonneeren en dan nog alleen door den chef van den overtreder, die dezen goed kent en zijn leider en opvoeder is.

Uit het vorenstaande moge genoegzaam blijken, dat direct eenzaam opsluiten van een militair, jong of oud, achterwege kan blijven, ook zonder voorwaardelijke veroordeeling. Indien echter een militair, hoe jeugdig ook, zich schuldig maakt aan iets, dat in de burgermaatschappij evenzeer een overtreding is en ook daar afkeuring verdient, zoo is blijkens mijn ervaring een striemende zweepslag, in den vorm van eenige dagen eenzame opsluiting, oneindig beter dan een klap in de lucht. Een recruit, die er 24 uren tusschen uit trekt om in zijn dorp kermis te houden, terwijl hij weet, dat hij daardoor bij alle diensten mankeert en daarna met een snee in zijn kraag terugkomt, is als regel het best te genezen, door hem direct aan den lijve te doen gevoelen, hoe ernstig

zijn overtredingen geweest zijn en hoe zulk gedrag in den dienst wordt opgenomen. Natuurlijk gaat aan de straf gepaard een ernstig onderhouden door den chef. Geen nood, dat hij in een anarchist veranderd uit de provoost zal komen, of dat zijn geest vernietigd zal zijn, al ontveins ik mij niet, dat een lange provooststraf zooveel mogelijk vermeden moet worden. Liever 21 dagen politiekamer dan 14 dagen provoost al houd ik ook niet van lang durende straffen.

Menigeen, die een welverdiende straf in politiekamer of provoost voor het eerst heeft ondergaan, heeft daar zóó de schrik van beet, dat hij verder wel oppast.

„Houd het strafregister zoo lang mogelijk blank”, zeer juist, mijn streven was dit ook en herhaaldelijk besprak ik dit bij de theorie krijgstucht, doch in de eerste plaats heeft de man dit in de hand, men moet de zaak vooral niet omkeeren, en onder de woorden: „zoo lang mogelijk”, dient men goed te verstaan: „zoo lang het niet ten koste van 's mans karaktervorming en van de tucht gaat”.

Een lijkenhuisje arrestkamer! Voorwaar een walgelijke combinatie, althans wanneer het niet het eene of het andere, doch beide tegelijk is. Een pretmaker, die daar voor lijk is binnengedragen, moet bij het ontwaken, ziende reeds in een lijkenhuis te liggen, stellig zeer benauwde oogenblikken beleven, vooral wanneer het toeval wil, dat de tonen der Bataljonsmuziek, die reeds Chopin's marche funèbre instudeert, tot hem doordringen. Dit schrikbeeld heeft Schr. mogelijk voor den geest gezweefd, toen hij zijn afschuw over dat arrestlokaal uitsprak. Ik stel hier tegenover, dat een lijkenhuis, ingericht tot arrestantenlokaal, vanaf dat oogenblik geen lijkenhuisje meer is, althans wanneer het dan niet tevens gebruikt wordt om doode lijen in te brengen. Eenmaal van bestemming veranderd, ontsmet, gereinigd, waarom kan zoo'n localiteit niet voor arrestkamer dienen? Een kamer, waar iemand gestorven is, houdt ook op sterfkamer te zijn na de begrafenis en wordt weer bewoond.

Vrijheidsberoving en tijdelijke verbanning zijn groote woorden, die vooral op meetings tegenover onontwikkelden opgeld doen, doch men moet wel bedenken, dat tot zware straffen en zending naar de tuchtklasse niet wordt overgegaan, alvorens men het noodige op zijn kerfstok heeft. De overtreder is zelf de bewerkter ervan, dat hem de vrijheid wordt beroofd en dat dit gevolg van zijn wangedrag hem zeer onaangenaam is, kan hem dit voor het vervolg weerhouden, zich slecht te gedragen.

Ook kwartierarrest is vrijheidsberoving. Ziet men op Zondagmiddag de met kwartierarrest gestraften bij een harmonica walsen, dan ontwaart men eens recht, hoe zij moreel lijden onder hun vrijheidsberoving! En dan die tijdelijke verbanning in de provoost en politiekamer! Hoe vaak moet de wachtcommandant die bannelingen niet waarschuwen toch niet zoo hard te zingen!

Laat men oppassen met het betrachten van te groote humaniteit.

Zachter maken van straffen heeft tot gevolg, dat er meer gestraft zal worden, de lastige elementen meer den kop zullen opsteken en de tucht verslapt gelijk met de verslapping der tuchtmiddelen. Weinig gebruik maken van de strenge tuchtmiddelen moet het ideaal zijn van ieder commandant, maar hij moet erover kunnen beschikken, als het erop aan komt.

Toen een paar jaren geleden de criminaliteit in ons land zoo enorm ging toenemen en al de boevenverblijven vol raakten, wat deed toen onze regeering? In plaats van onmiddellijk op heide of duinterrein omrasteringen van prikkeldraad met electrischen stroom te maken en daar al het geboefte, dat elders geen plaats vond, onder te brengen, deed zij niets, ja toch wat, de dieven enz. werden na arrestatie weer losgelaten! Dit is geen onverschillige slapheid of onbeholpenheid, maar misplaatste humaniteit. Het afwezig zijn van opbergruimte deed den misdaad welig tieren, het hek was van den dam. Wat minder zacht jegens hen, die geen humane behandeling verdienen, hen laten bivakkeeren in ongunstig jaargetij, het ware in hun belang geweest en het deel des volks, dat neiging voelt tot misdrijf, zou daarvan zijn weerhouden. Slappe heelmeeesters maken stinkende wonden.

Humane wijzigingen in het ondergaan der straffen acht ik derhalve in het algemeen noch in het belang der overtreders, noch in dat van de tucht. Zindelijk en niet ongezonder moeten de strafkamers zijn, voorts eischt de humaniteit, dat de gestrafte het daar beroerd, heel beroerd heeft. Is de provoost vies, zooals Schr. deze voorstelt, dan komen de daarop toezicht houdende personen te kort in hun plicht. Een goed kapitein van de week dult geen vuile strafkamers.

Dat in een circ. van het M. v. O. ongeoorloofd geacht wordt, indien men door geschriften de voorschriften en maatregelen, door het D. v. O. toegepast, bij het leger in minachting brengt, kan ik geen inbreuk vinden op onze vrijheid van drukpers, zooals Schr. te kennen geeft. Het is een misbruik maken van de vrijheid, waardoor men het hoogste gezag in het leger ondermijnt. Ook de lucht is vrij, maar wie op grond daarvan met een stinkende dweil voor iemands gelaat gaat waaien, verdient m. i. een bestraffing en wel zóó, dat hij voorloopig niet meer kan uitroepen: „Ziedaar onze vrijheid van de lucht!”

De bezwaren door Schr. genoemd, betreffende ongelijk straffen door verschillende C.C.^{en}, Esk. C.^{en} enz., te langzame behandeling van reclamezaken, mindere geschiktheid van jeugdige officieren om juist te straffen, dienen, zoo veel als mogelijk is, te worden ondervangen. Hierin slaagt men vrij wel in de volgende wijze van doen, welke natuurlijk allerhande veranderingen kan ondergaan, om die aan te passen aan den dienst:

De B.Ct. houdt om 4 u. n.m. rapport. De C.C.^{en}, die straffen hebben, komen zelf met de dag-rapporten, straflijsten en het register met berispingen en waarschuwingen bij hem. Zij lichten alles toe, er wordt overeenstemming verkregen in zwaarte van straffen voor ver-

grijpen van gelijken aard, de ongelijkheid verdwijnt, van een onbuigzaam C.Ct. neemt de B.Ct. de straf over en straffen met mutatiën, welke den invloed ondervonden hebben van vermoedheid of geprikkeldheid van een C.Ct., worden tengevolge van de bespreking met den B.Ct. tot de juiste afmetingen teruggebracht. Eventueel gelast de B.Ct. een nader onderzoek met aanhouding der straf. Eerst na het rapport bij den B.Ct. worden de straffen aangezegd.

Dit systeem van werken is geen theorie, ik spreek van ondervinding, opgedaan op de Kon. Mil. Academie en daarna bij mijn o. h. bataljon in 's Gravenhage.

De zoo kostbare tijd, die de C.Ct. verliest door het verschijnen bij den B.Ct., is wel besteed in het belang van man, tucht en goeden geest, voorkomt onbillijkheden en reclames, welke laatste bovendien nog veel meer tijd rooven. Hoe veel gemakkelijker is zoo'n wijze van handelen na te komen, indien de compagnieën in plaats van 500 à 700 man, zooals bij mij het geval was, slechts $\pm$ 50 hoofden tellen! — Bij een straf en overtreding van weinig beteekenis blijve de C.Ct. weg, ook geen al te angstvallig gepeuter van den B.Ct. in elke mutatie, het moet het werk van den C.Ct. blijven, niet het doel voorbij streven, waardoor het nut in een kwaad zou veranderen. — Een officier, te jong feitelijk om als C.Ct. te fungeren, doch, bij gebrek aan beter, in de positie geplaatst, kome wat vroeger bij den B.Ct. ter bespreking van mutaties en op te leggen straffen. Daar leert hij in enkele dagen meer op dat gebied, dan men hem op een inrichting van onderwijs theoretisch kan onderwijzen in een kwartaal. Prachtgelegenheid tevens voor beide officieren om elkaar te leeren kennen als menschen in opvatting van tucht!

In het afgelopen mobilisatietijdperk stond men soms voor de noodzaak, dat tot straffen minder bekwame officieren zelfstandig stonden. gevolg van zeer abnormale tijden. Nu gaan we de vredesperiode in en dan zijn zulke toestanden vrijwel uitgesloten.

Paedagogie als leervak aan de inrichtingen van militair onderwijs is zeer gewenscht, maar nog meer verwacht ik van voorgezet onderwijs in die richting bij de korpsen, omdat daar de leerstof heel anders verwerkt wordt. Werkende voor het officiersexamen is het: „Wat hebben we voor morgen, vijf vakken, waar haal 'k den tijd van daan en ook nog paedagogie vossen!” Als men dat vak vast haalt het niets uit, men moet er zich rustig in verdiepen met de voortdurende gedachte, hoe alles toe te passen. Dat rustige verwerken van de stof doet men niet al jagende voor examens. Maar eenmaal officier dan komt de behoefte eraan, men stoot zich nu hier dan daar, ten koste van eigen prestige en van het gezag. Bij de korpsen dus voortgezet onderricht in de paedagogie, gegeven door officieren met rijpe ervaring en practischen blik, die geen voordracht met aanhaling van tal van geleerde werken, waar zij weken lang op hebben zitten broeien, voorlezen, doch die met de officieren verschillende actuele onderwerpen en voorvallen bespreken en waarbij de toehoorders vragen doen en

meeningen geven, waarbij derhalve, hetgeen men verhandelt, zich tegelijkertijd toetst aan de practijk. Worden zulke bijeenkomsten practisch geleid, zoo zal niemand naar de klok loeren of het uur nog niet om is en na afloop wordt nog druk nagepraat. Ook met de onderofficieren af en toe besprekingen over opvoedkunde.

Evenzeer ga ik met schrijvers wensch mede, om bij de korpsen cursussen te doen houden, waar de kennis der officieren omtrent het sociale, politieke en economische leven wordt uitgebreid.

Thans moet ik nog eens terugkomen op de methode, hier boven aanbevolen, om de strafzaken bij een troependeel, als bijv. een Bataljon, af te doen. Volgt men die of handelt men in dien geest, zoo zal het niet noodig zijn, dat de afdoeningen van strafzaken meerdere dagen tot zelfs een week blijven liggen, indien een onervaren officier het Co. waarneemt en gewacht moet worden tot terugkeer van den Chef, een wijze van handelen door Schr. aanbevolen. Ook is dan onnoodig, dat een straf als regel eerst den volgenden dag wordt aangezegd en dat zij minstens 24 uren in beraad gehouden behoeft te worden.

Dat den C.Ct. tijd gelaten moet worden, om het onderzoek behoorlijk te houden, wie zal dit betwisten, geen redelijk Chef zal een ijverig C.Ct. er een verwijt van maken, indien de afhandeling van een zaak langer dan een dag duurt, doordat het onderzoek meer tijd vordert. Wat dit betreft is de C.Ct. geheel vrij.

Schr. wenscht tuchtraden voor reclames. Samenstelling: een kapitein, een onderofficier en een soldaat. Ik stel me voor, dat Schr. wel zal bedoelen, dat de soldaat vervangen worde door een onderofficier of korporaal, al naar gelang de reclamant een onderofficier of korporaal is. Doch ook dan acht ik de bezwaren, door Schr. zoo terecht gevoeld tegen die instelling als strafoplegster, nog in hooger mate geldend. Als strafoplegger zou de raad ten minste nog in overleg met den Chef vonnissen, doch als tuchtraad voor reclames wordt de verhouding van onderofficier en soldaat jegens hun commandant nog veel scherper, dan hebben zij te onderzoeken en zich uit te spreken in hoeverre hun chef, naar hun opvattingen, zich heeft vergist. onbillijk, ja onrechtvaardig heeft gehandeld, waarbij zij in zijn plaats treden bij het wijzigen of vernietigen van straf en strafreden! Is zoo iets niet in flagranten strijd met elk begrip van tucht en ondergeschiktheid!

Indien een burger geen genoegen neemt met het strafvonnis van den ook alleen rechtsprekenden kantonrechter, wordt dan soms een onderzoek naar diens rechtspraak ingesteld door een college, samengesteld uit een klerk van de griffie en den kachelpoetsers, met als voorzitter een anderen kantonrechter? Naar mijn gevoelen dient de arbeid van den C.Ct. beoordeeld en c. q. veroordeeld te worden door mannen, die gelijk met hem staan of hooger zijn in rang, dus door personen die en intellectuëel en wat levenservaring betreft gelijk met hem of boven hem geacht kunnen worden.

Reclameeren bij den onmiddellijken chef van den strafoplegger, door

Schr. verworpen, acht ik zóó aangewezen, dat ik dit voorgeschreven zou willen zien als een verplichte eerste poging in geval van reclame. Waarom anderen in de zaak te moeien, zoolang niet beproefd is de vuile wasch in eigen huis te redderen! Is de reclamant daarna niet bevredigd, dan moet het hem vrijstaan, zijn vermeend recht te zoeken bij den Krijgsraad of een bij het Korps ingestelden tuchtraad, die bijv. zou kunnen bestaan uit een hoofdofficier en twee kapiteins en die de getuigen onder eede hoort.

Een onderwerp, door Schr. niet te berde gebracht, doch dat tegenwoordig ook zijn voorstanders heeft, is het toekennen van het recht van liegen aan den overtreder tegenover zijn chef, zooals dat bestaat tegenover den burger rechter. Ging men daartoe over, zoo zou men van zulk een meegaan met den polsslag van den tijd moeten getuigen, dat de pols achteruit heeft geslagen! Hoe geheel anders staat de burger rechter tegenover lieden, die zich aan overtredingen hebben schuldig gemaakt, als de officier tegenover zijn ondergeschikten! Met opvoeding, zedelijke leiding, goeden geest en krijgstucht heeft de burger rechter zich al heel weinig te bekommeren, althans in de meeste gevallen. In het Leger is het juist andersom, daar staan op den voorgrond opvoeden, verbeteren, leiden in de goede richting, degelijke eerlijke mannen vormen, wars van draaien en liegen, daarmede zijn de gedachten van den officier vervuld, die een overtreding afhandelt. Zou men dat schoone arbeidsveld voor Leger en Volk gaan braakleggen? Want dat gebeurt, indien men zegt, „Man, vertel maar zooveel leugens tegen uw chef als ge wilt, zie maar, dat je je eruit draait, hoe beter ge weet te liegen hoe meer kans ge hebt er goed af te komen en... kwalijk nemen doen we het je toch niet, officieel zien we er geen kwaad in!” Laten wij ons wachten met door dik en dun mee te gaan met een koortsigen polsslag van den tijd, want koorts sloopt en ijlen is niet altijd verstandige taal!

Fel moet gestreden worden tegen alles, wat niet recht door zee is, tot opheffing van de moraliteit in ons Volk en verbetering van het gehalte van het Leger. Hoevele recruten komen uit kringen, waar liegen dagelijksch brood is en stelen alleen dan gemeen gevonden wordt, wanneer het gesnapt wordt! Ik spreek uit ervaring; nooit heb ik een lichte bij mijn compagnie gehad of er werd gestolen Als B.Ct. heb ik eens een klopjacht laten houden onder het keukenpersoneel, het getal dieven en diefjesmaats daarbij gevangen was verpletterend groot, er moest queue gemaakt worden voor de strafkamers en het huis van bewaring. Toch hadden de C.C.^{en} geen slechte elementen uitgezocht voor keukenpersoneel. Bij zulke ervaringen zakt de dunk omtrent de moraliteit in de lagere volksklassen aanzienlijk.

Liegen is een ondeugd, daarvan komt bedriegen, vervolgens gaat het over in stelen, het zijn nuances van één soort slechtheid. Zal men nu het liegen officieel gaan erkennen als een recht van den militair, zoodra deze zich over een krijgstuchtelijk vergrijp te verantwoorden

heeft? Is dit niet stijven in ondeugd, in plaats van de slechtheid te bestrijden? Komt zulk een recht niet in botsing met de aan te kweeken gevoelens van eerbied en tucht? Is het niet prachtig, indien ieder jaar eenigen duizenden van jonge mannen in de kazernes het hoogere zedelijkheidsbesef wordt bijgebracht, dat onwaarheid spreken in alle omstandigheden streng wordt afgekeurd? Evenzeer als een goed huisvader wel degelijk bij de bestraffing onderscheid zal maken of zijn kind, dat een overtreding begaan heeft, zich met leugens probeert eruit te redden of dat het ruitelijk zijn schuld bekent, evenzoo dient de C.Ct. hiermede rekening te houden met zijn o. h. personeel. De zoodoende op hooger zedelijk peil gebrachte milicien zal, eenmaal teruggekeerd in zijn vroegere omgeving, een weldadigen invloed daarop kunnen uitoefenen en zijn kinderen de goede begrippen van eerlijkheid kunnen inprenten, begrippen hem indertijd bijgebracht in den dienst door zijn meerderen.

Afsluitingsvuur,

DOOR

F. W. LAUPMAN,

Eerste-Luitenant der Artillerie I. L.

Het afsluitingsvuur wordt afgegeven om eene bepaalde terreinstrook tijdelijk voor den tegenstander ontoegankelijk te maken.

De verdediger onderscheidt twee verschillende afsluitingsvuren; het eerste wordt afgegeven kort vóór de eigen stelling en dient om de stormende troepen den doorgang te verhinderen, het tweede wordt achter de vijandelijke voorste linie afgegeven en heeft ten doel de reserves van de voorste linie af te sluiten en de voorste linie te verhinderen eventueel terug te trekken. Het afsluitingsvuur bij den verdediger eischt eene buitengewone waakzaamheid, daar de verdediger bij geringen afstand van de beide partijen, binnen enkele seconden na het opspringen van de stormende troepen in staat moet zijn om het vuur te kunnen openen; anders zullen deze troepen, of althans een groot gedeelte ervan, de strook van het afsluitingsvuur reeds doorloopen hebben, alvorens de projectielen er springen. Daarom moet het afsluitingsvuur niet op een bevel wachten, maar worden afgegeven of op initiatief van de artillerie zelf, die door haar eigen waarnemers den aanval ontdekt heeft, of op teekens van de voorste infanterie. Kende men het recht, om deze teekens af te geven, aanvankelijk alleen toe aan hooger geplaatste officieren, geleidelijk werd dit uitgebreid over de lagere aanvoerders en kwam het wel voor, dat het vuur op een sein van een gewoon soldaat uit de meest vooruitgeschoven posten losbarste. Dit was natuurlijk eene bespoediging, maar gaf — hoewel iedereen geleerd werd slechts afsluitingsvuur te vragen, wanneer de aanval werkelijk duidelijk bleek — vaak aanleiding tot onnoodig vuur. Men vond dit echter geen groot bezwaar daar men van oordeel was, beter een paar keer onnoodig vuur af te geven, dan één keer te laat. Alleen Oostenrijk is hierin eenigszins achter gebleven. Oorspronkelijk hadden alleen bataljonscommandanten en hooger en het recht om het sein voor afsluitingsvuur te geven, later werd dit toegekend aan officieren en onderofficieren van de artillerie gedetacheerd bij de voorste infanterie. Dit is natuurlijk ter wille van de zuinigheid, daar het afgeven van afsluitingsvuur zeer veel munitie kost.

Het verzoek om afsluitingsvuur geschiedt, daar de telefonische verbinding in voorste linie meestal verbroken is, vrijwel steeds met licht-

seinen. Afwisseling van kleuren bleek te ingewikkeld en gaf aanleiding tot verwarringen. Men gebruikte dan ook meestal slechts één kleur (rood). Wel liep men hierdoor gevaar, dat de vijand ter misleiding lichtseinen van dezelfde kleur zou afgeven, maar dit is niet zulk een groot bezwaar, daar er optisch of draadloos of met behulp van een postenketen direct bevestiging van het bericht gevraagd kan worden; bovendien moet het sein, wanneer het vuur doorgezet moet worden, na eenige minuten worden herhaald.

Bij mistig weder is het lichtsein niet te gebruiken en is men aangewezen op telefoon, ordonnansen of geluidsein (bel, sirenes) en draadloze stations.

De wijze van vuren komt vrijwel overal op hetzelfde neer: eenige minuten zeer krachtig snelvuur, daarna eenige minuten langzamer vuur om tenslotte, wanneer het sein niet herhaald wordt, het vuur te staken.

Voor het afgeven van afsluitingsvuur is het front over de verschillende batterijen verdeeld in strooken, die gedeeltelijk over elkaar vallen, zoodat wanneer er enkele stukken of eene batterij uitvallen, er geen al te groote leemte in het vuurscherm ontstaat. De waarnemer in de batterij is voorzien van eene oriënteringstafel, waarmede hij aan de plaats, waar het lichtsein opgaat, kan zien of het voor zijne batterij bestemd is. Voor het afsluitingsvuur wordt — behalve loopgraafgeschut, mitrailleurs e. d. — in de eerste plaats veldartillerie gebruikt; is dit niet voldoende, dan kunnen ook zwaardere kanonnen er aan deelnemen. Het vuur van mortieren en zware houwitseren kan dichter bij de eigen infanterie liggen zoolang deze gedekt is; overigens is het minder geschikt, daar de scherven te ver naar achteren springen. Het gebruik van zware mortieren en kanonnen van zeer groot kaliber leidt tot munitieverspilling en wordt slechts in het uiterste geval toegepast.

Is de uitgangsstelling van den vijand zóó dicht bij de voorste linie, dat deze door het eigen afsluitingsvuur gevaar loopt, dan moet het vuur aan het loopgraafgeschut en aan de infanterie worden overgelaten en wordt de voornaamste taak van de artillerie: de voorste vijandelijke linie van hare reserves af te sluiten.

In den regel wordt er frontaal vuur afgegeven; flankerend en enfileerend vuur hebben wel grootere uitwerking, maar de uitvoering ervan is moeilijker en het gevaar om eigen troepen te treffen is grooter. Daar frontaal vuur echter een veel grootere hoeveelheid geschut vereischt, zullen legers, die over weinig artillerie beschikken, wel hun toevlucht tot flankerend vuur moeten nemen.

Voor het geval, dat het eigen frontgedeelte niet aangevallen wordt, moeten steeds maatregelen genomen worden om de nevenfronten te steunen.

Daar het afsluitingsvuur vrijwel zonder waarneming plaats heeft is de uitwerking gering en komt eene doortastende tegenpartij er meestal wel doorheen. Ook vereischt het buitengewoon veel munitie, zoodat men vooral in Duitschland en in Oostenrijk, er in den laatsten tijd van

terug was gekomen en deze vuursoort daar veel minder werd toegepast.

De aanvaller zal trachten allerlei middelen te baat te nemen om een afsluitingsvuur uit te lokken om de vijandelijke batterijen te kunnen pijlen en deze vóór den aanval te kunnen vernietigen.

Bij frontaal afsluitingsvuur moet voortdurend zijdelings gestrooid worden, omdat de aanvaller in een star vuur gemakkelijk de zwakste plekken zal vinden om er door te dringen; ook moet het voldoende breed zijn om de tegenpartij geen gelegenheid te geven het te omtrekken.

Aan eene batterij van vier stukken moet voor een krachtig frontaal afsluitingsvuur eene strook van hoogstens 100 M. worden aangewezen.

De artilleriecommandant bepaalt van te voren of er tijd- of schokprojectielen gebruikt zullen worden. Hierbij gelden de volgende overwegingen: Giftgasprojectielen zijn voor dit doel ongeschikt; G.K.S. vuur heeft bijna geen uitwerking, daar de springstukken in den grond slaan (bij een buis zonder vertraagde werking slaan ongeveer $\frac{2}{3}$, bij een gevoelige buis ongeveer $\frac{1}{2}$ der scherven in den grond). Over het algemeen heeft tijdvuur eene grootere uitwerking tegen een naderenden vijand dan schokvuur en is van G.K.T. vuur hierbij meer te verwachten dan van B.G.T. vuur.

Het vuren met brisante projectielen in schokstelling is eenvoudiger, de waarneming is gemakkelijker, de moreele uitwerking is groter; bovendien heeft de B.G.S. ook nog uitwerking tegen vijandelijk materieel. De afstand van het B.G.S. vuur vóór de eigen stelling kan kleiner zijn dan bij projectielen in tijdstelling; wanneer de infanterie gedekt is in de loopgraven is deze afstand minstens 50 M., voor de andere projectielen 150 à 200 M.

Een tijdvuur vereischt meerdere geoefendheid en gaat minder snel, daar het tempeeren der buizen langen tijd ophoudt. Vooraf getempeerde buizen zijn meer aan vochtinvloeden onderhevig, waardoor het vuur veel van zijn juistheid inboet.

Resumeerende verdient dus voor afsluitingsvuur het gebruik van B. G.S. de voorkeur, tenzij de bodemgesteldheid of andere omstandigheden minder gunstig zijn.

De aanvaller onderscheidt eveneens twee soorten afsluitingsvuur; het eerste dat aanvankelijk als vernielingsvuur op de vijandelijke voorste linie wordt afgegeven, doch spronggewijze voorwaarts verplaatst wordt, zoodra de stormende infanterie er zoo kort mogelijk achter genaderd is, dient om den aanval te ondersteunen; het tweede wordt achter de vijandelijke voorste linie afgegeven om deze van hare reserves af te snijden. De Russen zouden nog een derde afsluitingsvuur achter de eigen voorste golf hebben gelegd om te beletten, dat deze op de achter volgende troepen zouden terugvallen,

Aanvankelijk werd, wanneer de aanvaller op korten afstand van de tegenpartij was gelegen, eenigen tijd voor den eigenlijken stormaanval een vernielingsvuur op de vijandelijke voorste linie afgegeven. Bij het

vallen van de laatste schoten sprong de infanterie uit hare loopgraven op. De tegenpartij begreep dit echter spoedig en bleef gedekt tot de laatste schoten gevallen waren. Daarna probeerde men den vijand te misleiden door plotseling het vuur te staken, waardoor de verdediger, denkende dat de aanval begon, uit de schuilplaatsen te voorschijn kwam. Het vuur barstte dan plotseling weer met verdubbelde kracht los. Toen ook dit ontdekt werd, kwam men geleidelijk tot het verplaatsend afsluitingsvuur. De stormende infanterie gaat tot vlak achter het eigen vuur vooruit, waarna dit, sprongsgewijze naar voren verplaatst wordt; de infanterie volgt zoo dicht mogelijk achter het scherm der springende projectielen.

De verplaatsing geschiedt volgens eene nauwkeurig geregelde tijdtafel of wordt door zichtbare teekens in de hand gehouden. Het laatste heeft het voordeel, dat de infanterie niet aan het afsluitingsvuur gebonden is, doch loopt men de kans dat de teekens niet gezien worden. Eene combinatie van beide methodes verdient dan ook aanbeveling; hierbij wordt uitgegaan van eene tijdtafel, doch wordt door middel van een zorgvuldig geregelde verbindingdienst (telefoon, draadlooze telegraaf, seinen, vliegtuigen, enz.) de mogelijkheid geopend om bij eventuele gebeurtenissen het verloop van het afsluitingsvuur te kunnen wijzigen.

De snelheid van verplaatsing is afhankelijk van het terrein, den vermoedelijken duur van den aanval enz. en moet zoodanig zijn, dat de infanterie voortdurend in gang blijft. Als normale snelheid wordt aangenomen 100 M. in 4 minuten. Bij aanvallen over grootere diepten kan men na een of twee K.M. op bepaalde lijnen het vuur ter plaatse houden om de infanterie in de gelegenheid te stellen op te sluiten, het verband te herstellen en op adem te komen. De infanterie mag in geen geval door het ter plaatse houden van het vuur worden opgehouden. Tijdens dit halt houden kan de ligging van het vuur door laagvliegende vliegtuigen gecontroleerd worden.

Komt de aanval tot staan, dan kan men door een teeken het afsluitingsvuur ter plaatse houden of wel direct den juisten tijd melden, waarop de aanval tot staan werd gebracht; de artillerie kan dan volgens de tijdtafel precies nagaan, waar het vuur op dat oogenblik lag.

Behalve bespannen batterijen, welke bespannen gereed worden gehouden, batterijen in bewakingsstelling, batterijen voor de beschieting van vijandelijke artillerie, steunpunten, waarnemings- en commandantsposten, achterwaartsche verbindingen, munitiedepôts, ballons, enz. komen alle batterijen voor het verplaatsend afsluitingsvuur in aanmerking (zie ook onder verdediging).

De infanterie moet geleerd worden om, op gevaar af van door de eigen projectielen verliezen te lijden, zoo kort mogelijk achter het afsluitingsvuur te blijven.

Febr. '19.

Militair politiek Maandoverzicht.

(Afgesloten 23 April 1919.)

NEDERLAND. Volgens de verkiezingen voor de Provinciale Staten zal de Eerste Kamer eene rechtsche meerderheid behouden. Op het congres der S. D. A. P. in de Paaschdagen te Arnhem gehouden, is een resolutie aangenomen, waarbij in geval van revolutie de te bepalen houding voorbehouden werd en afhankelijk zal worden gesteld van de houding der arbeidersklasse. Eene commissie van 6 leden werd benoemd om de partij in Augustus op het internationaal congres te Luzern te vertegenwoordigen.

De opbrengst der rijksmiddelen was in Maart 1919 ruim Fl. 2.5 miljoen hooger dan over hetzelfde tijdperk in 1918.

De meer internationale financieele zaken zullen te Parijs door eene financieele commissie onder den Heer T e r M e u l e n worden geregeld. Hij pleegt overleg met Entente vertegenwoordigers inzake de financieele betrekkingen tusschen Duitschland en neutralen.

Uit België worden meer steenkolen verwacht, doch de toevoer uit Duitschland vermindert. Eene staking in het metaalbedrijf te Amsterdam werd met geringe meerderheid van stemmen opgeheven. De Minister van Buitenlandsche Zaken heeft aan de Staten-Generaal het rapport aangeboden der commissie van voorbereiding voor de 3de Vredesconferentie over het plan voor den Volkerenbond, zooals dat te Parijs werd opgesteld. Hoewel het initiatief waardeerende, sprak de commissie zich voor vele wijzigingen uit en wees zij op talrijke leemten.

De Minister van Waterstaat installeerde op 31 Maart de Zuiderzeeraad; eveneens werd eene commissie voor het internationaal luchtpostverkeer onder oud-minister C o l i j n door dien Minister ingesteld.

Het rapport van de legercommissie over het leger gedurende de mobilisatie is openbaar gemaakt. Met waardeering werd gewag gemaakt van de vele verbeteringen, die tot opvoering van de gevechtskracht waren tot stand gebracht, nochtans meent de Commissie, dat deze niet voldoende is geweest om eene overweldiging van ons land te verhinderen. Zij zoekt de oorzaak in de beperkte, ten dienste staande, weermiddelen.

Op 17 April werd Mr. H. B i j l e v e l d door H. M. de Koningin tot Minister van Marine beëdigd.

Verschillende uitvoerverboden uit Oost-Indië werden opgeheven. De Minister van Koloniën liet zich bij het indienen der begrooting optimistisch uit over de Indische voedselvoorziening; zoo nog noodig, zal hij de maatregelen tot inkrimping der suikercultuur aan den Gouverneur-Generaal overlaten.

De Rijksbijdrage voor Curaçao bedraagt dit jaar ongeveer 900.000 gulden.

BELGIË De Belgische regeering heeft zich helaas nog steeds niet uitgesproken tegen de roofzucht der annexionisten. Ook de binnenslandsche onverdraagzaamheid, voornamelijk ten opzichte der Vlamingen, blijkt sterker dan verwacht en door velen gehoopt werd; vooral de vonnissen der krijgsraden ten opzichte van hen, die onder den invloed der taalkwestie zich toegeeflijk voor de Duitschers getoond hebben, schijnen noodeloos zwaar. Hoewel in verband met het geheime karakter der besprekingen te Parijs weinig met absolute zekerheid over de annexatieplannen te zeggen valt, schijnt H ij m a n s op 16 April toch inderdaad Belgische eischen, omvattende Zuid-Limburg en Zeeuwsch-Vlaanderen, voor den Raad van Vier gebracht te hebben. De beslissing is onbekend, doch in Nederland heeft deze wetenschap wederom misnoegen gewekt. Trouwens in het land zelf zijn velen, wellicht de meesten, ontevreden met dezen gang van zaken, waarvan zij de heillooze gevolgen zeer goed inzien.

De groote werkeloosheid verhoogt de ontevredenheid, zoodat het besluit om den staat van beleg op te heffen en de rechtspraak wederom aan de civiele rechtbanken toe te vertrouwen, blijkbaar uit vrees voor ongeregelheden zeer spoedig werd herroepen.

Ook de financieele toestand baart groote zorg. De begrooting met aan gewone uitgaven een bedrag van 1.145 millioen francs zonder de uitgaven voor wederopbouw, sluit reeds met een tekort van 600 millioen, terwijl de oorlogsliquidatie nog 1750 millioen zal eischen. Gezien deze cijfers kan het geen verwondering baren, dat de Belgische regeering zooveel belang hecht aan het vraagstuk der oorlogsschadeloosstelling, dat de koning zelf per vliegtuig naar Parijs reisde om over dit onderwerp overleg te plegen met den Raad van Vier.

Eenige Duitsche landbouwwerktuigen werden reeds in gebruik genomen.

De politieke spanning, die ontstaan was door het kiesrechtvraagstuk, eindigde voorloopig doordat het Katholiek-socialistische amendement ten gunste van volledig vrouwenkiesrecht werd teruggenomen en een zeer beperkt vrouwenkiesrecht werd ingevoerd.

De lichtung 1903 werd op 1 April, 1904 op 15 April gedemobiliseerd, 1905 zal 1 Mei volgen; vrijwillig verblijf onder de wapenen kan worden toegestaan. De Belgische verliezen bedragen 102.382 man, waarvan 46.554 dooden en vermisten.

LUXEMBURG. De beraadslagingen over het referendum over den toekomstigen regeeringsvorm en het buitenlandsch beleid hebben de algemeene aandacht. De Raad van Vier en de Belgische Regeering hebben echter verzocht, deze besprekingen te staken en de beslissing uit te stellen tot na het teekenen van den vrede, hetgeen veel protest in het land uitlokte. De Kamer noodigde de Regeering uit om onver-

wijld met de Fransche en Belgische regeeringen over een tolverbond in onderhandeling te treden.

Ook de socialisten verklaarden zich voor aansluiting bij Frankrijk en België, terwijl de linksche partijen in de Kamer afgevaardigden naar Parijs zonden om met de Entente-vertegenwoordigers van gedachten te wisselen.

Er zal algemeen kiesrecht met evenredige vertegenwoordiging worden ingevoerd.

DUITSCHLAND. Het gaat in Duitschland van kwaad tot erger; wanneer niet spoedig een eenigszins aannemelijke vrede zal gesloten worden, dreigt alles er in een te storten. De depressie is algemeen, zelfs bij de revolutionairen. In een zeer groot aantal steden braken stakingen uit, veelal gepaard gaande met onlusten en bloedvergieten en soms met verregaande sabotage zoo o. a. in het Roerdistrict, waar arbeiders de mijnen, soms met de werkwilligen erin, onder water wilden zetten.

Overall tracht de regeering wanorde te voorkomen en Noske verklaarde dan ook, alle onlusten met kracht te zullen onderdrukken. Tot nu toe gelukte dit na langeren of korteren tijd vrijwel. In Brunswijk, waar eene zeer willekeurige regeering was ingesteld en waar de beruchte Berlijnsche oud-politiepresident Eichhorn wederom tot macht was gekomen, kon men sommige bewindhebbers zelfs arresteeren.

Tot nu toe slaagde men hierin echter niet in Beieren, waar in München de Raden republiek werd uitgeroepen. Hoewel het geheele Noord-Beieren aan de regeering van Hofmann getrouw bleef en de Spartacisten in München leelijk in het nauw gedreven worden, is men den toestand echter nog niet meester.

Een bijzonder sterk staaltje der verworping is de afschuwelijke moord op den Saksischen Minister van Oorlog.

Noske deed op tal van plaatsen den staat van beleg afkondigen o. a. in het geheele Ruhrgebied, Dresden, Dusseldorf, Stuttgart enz.

Inmiddels werkt men in de Nationale Vergadering rustig verder. Scheidemann kondigde er eene commissie van onderzoek voor de verantwoordelijke personen voor den oorlog aan; hij is in scherp conflict met Lüden-dorf.

Op 9 April kwam de Nationale vergadering bijeen om de begrooting te behandelen. Bij die van Financiën verklaarde Minister Schiffer, dat de geheele begrooting 13 milliard Mark omvatte met een te kort van $7\frac{1}{2}$ Milliard Mark; Schiffer trad af, en werd door Dernburg opgevolgd.

Op 8 April werd het congres der Arsolraden te Berlijn geopend; de discussies waren onbelangrijk en onverdraagzaam. Er werd wederom een Centrale Raad ingesteld en een Rijkslegerraad. Wegens verschil van meening werkten de onafhankelijken niet mede.

Met de Wapenstilstandscommissie kwam het tot een ernstig verschil

van meening over het landen van Poolsche troepen in Dantzig, waarin de Duitsche regeering niet wilde toestemmen uit vrees dat de Polen hiervan misbruik zouden maken. Het scheen alsof deze weigering afbreking van den wapenstilstand ten gevolge zou hebben; ten slotte werd besloten deze troepen per trein door Duitschland te zenden, hetgeen echter nu weer op moeilijkheden stuit. H o o v e r kwam met veel personeel te Berlijn aan.

De Belgen hebben Dusseldorf bezet.

De vrees, die men in Duitschland koestert dat het Duitsche Rijk verbrokkeld zal worden, heeft aanleiding gegeven tot groote demonstraties voor de eenheid van het land.

DUITSCH-OOSTENRIJK. De gebeurtenissen in Hongarije hebben groote ongerustheid in het land gewekt en de Sociaal Demokraten hebben ernstig gewaarschuwd tegen het Hongaarsche voorbeeld.

Nochthans kwam het ook te Weenen tot ongeregelheden gedurende eene betooging van werkelozen, waarbij dooden vielen. De communisten lieten zich bij deze betoogingen niet onbetuigd

Eene spoorwegstaking werd door bedreiging der Ententevertegenwoordigers spoedig ten einde gebracht. De regeering verklaarde zich nogmaals voor aansluiting bij Duitschland; zij sloot alle leden van het Huis Habsburg uit, terwijl de adel werd afgeschaft. Ook de doodstraf zal worden afgeschaft

HONGARIJE. Niettegenstaande de bijna eidelooze verklaringen over de uitstekende maatregelen en de nog betere gevolgen daarvan, door het communistische bewind kwistig in het buitenland verspreid, begint het langzamerhand te blijken, dat de toestand in dit nieuwe Sovjetland allesbehalve fraai is. De regeerende Partij wordt slechts door een zeer kleine minderheid gesteund. Dat deze minderheid even voor de revolutie nog belangrijk aan het afnemen was ten voordeele van de Christelijke Volkspartij, is vooral van belang met het oog op de houding, die B e l a K u n en de zijnen tegenover de kerk aannemen. Aanvankelijk schijnt het plan bestaan te hebben om den godsdienst geheel te verbieden, door roode gardesoldaten werd een beeldenstorm gehouden; later echter schijnen de communisten zich hierin wat gematigd te hebben

Kort na het uitbreken der revolutie werden alle Entente gezantschappen en de Entente commissie onder kolonel V i x gevangen genomen en enkele leden zelfs o. a. de Tsjechen mishandeld en beroofd. Spoedig echter werden deze personen onder vrijgeleide naar de grenzen gebracht en uitgezet.

Trouwens met de Tsjechen heeft men in Hongarije nog het minste op; zelfs hadden reeds bloedige schermutselingen tusschen Tsjechische en Hongaarsche troepen plaats. Na de Tsjechen en wellicht de Roemenen worden plotseling de Franschen en vooral C l e m e n c e a u

het meest gehaat in Hongarije, het land dat nog geen twee maanden geleden vrijwel alles van Frankrijk verwachtte.

Op 7 April hadden de verkiezingen voor de Arsolraden van Boeda-Pest plaats. Alleen zij die nuttigen arbeid verrichten, hebben stemrecht; desniettegenstaande zijn er, blijkens de Hongaarsche officieele berichten, honderdduizenden stemgerechtigden met de grootste geestdrift ter stembus getogen. Kooplieden, geestelijken, zwakzinnigen en soortgelijken waren van het kiesrecht uitgesloten.

Een rood leger zonder rang onderscheiding wordt gevormd met medewerking van Oostenrijksche, Roemeensche en enkele Russische communisten.

De Vredesconferentie blijkbaar verontrust door de eenigszins eenzijdige berichten uit Hongarije, vaardigde den Zuid-Afrikaanschen Generaal Smuts met eene commissie naar Boeda-Pest af om een onderzoek in te stellen. Hoewel positieve resultaten uitbleven, schijnt onder den invloed van deze besprekingen de regeering van Bela Kun zich reeds wat gematigd te hebben, althans de radicaalste volkscommissarissen traden uit de regeering. Het is onmiskenbaar een succes voor de communisten, dat de vredesconferentie speciaal eene commissie afzond om met hen in aanraking te komen en van gedachten te wisselen.

Tot nog toe wordt tegenover de buitenlanders eene gematigde houding aangénomen, zelfs de buitenlandsche coupons zullen worden uitbetaald. In verband met de steeds toenemende onveiligheid, het wassende voedselgebrek en de inbeslagneming van alle eigendommen heeft de Nederlandsche kolonie het land verlaten.

TSJECHO-SLOWAKIE. De ernstige gebeurtenissen in Hongarije hebben ook in Tsjecho-Slowakie eene, zij het ook latente, crisis in het leven geroepen. Wegens de goede organisatie der z. g. burgerlijke partijen zagen de meer revolutionaire socialistten af van eene agressieve politiek. De bolsjewistische propaganda had in verband daarmee weinig succes, niettegenstaande uit eene ontdekte samenzwering bleek, dat Rusland deze partij steunde. Om ongerustheid te voorkomen, verklaarde de Minister van Binnenlandsche Zaken, dat men zich niet bemoeien zou met de binnenlandsche politiek van andere landen.

De eigen binnenlandsche politiek concentreert zich vooral op het grondbezit. Men heeft besloten slechts een maximum grondbezit van 250 H.A. toe te laten, terwijl men besloot tot afkoop van het meerdere over te gaan.

De president werd bekleed met groote macht o. a. het recht om internationale verdragen te sluiten.

De spanning aan de Hongaarsche grens neemt nog niet af. De lichten 1887—1897 werden opgeroepen, aanvankelijk onder verzet van een deel der bevolking, vooral in Slowakie. Botsingen met de Hongaren hadden reeds plaats. De regeeringsverklaring, dat deze troepencon-

traties slechts een verdedigend karakter dragen, heeft de gemoederen zeer gerust gesteld.

ITALIË. De Italiaansche socialisten hebben besloten tot het communisme over te gaan, waarmede zij zich tevens voorstanders der bolsjewiki verklaren. De gevolgen bleven niet uit. Op Lenin's verjaardag werd, mede als protest tegen den dood van Liebknecht en Rosa Luxemburg eene algemeene staking afgekondigd, welke echter slechts gedeeltelijk succes had. Tegelijkertijd kwamen er ernstige ongeregelheden voor in de steden van Noord-Italië. De dreigende spoorweg- en havenstaking is nog niet uitgebroken. De moeilijkheden waren dusdanig, dat de regeering de grenzen eenigen tijd sloot.

Beducht voor nog grootere ontevredenheidsuitingen, doet de regeering te Parijs haar uiterste best, de territoriale eischen aangenomen te krijgen om niet met leege handen terug te moeten keeren in een land met een schuldenlast van 74 milliard en eene ontevreden bevolking. Ook in de verhouding met Joego-Slavië kwam geen verbetering. De diplomatieke betrekkingen werden definitief verbroken. Officieel werd nogmaals verklaard, dat de Italiaansche troepen nog steeds te Fiume zijn.

Op 8 Maart gaf Prins Othoman Toead Pasha, een familielid van Abdul Hamid, die verzet tegen Italië in Tripolis trachtte te organiseren, zich aan een Franschen grenspost over; hij zal worden uitgeleverd. De Italiaansche regeering beraamt thans plannen om in Tripolis stemrecht in te voeren.

FRANKRIJK. De kritiek, vooral van socialistische zijde, op de regeering wordt steeds luider en door vele arbeidersgroepen wordt reeds vrijelijk gebruik gemaakt van de revolutiebedreiging om aan de eischen kracht bij te zetten. Nadat Clemenceau reeds verklaard had, dat hij alle vredesvoorwaarden eerst nadat zij waren vastgesteld, in hun geheel aan de Kamer zou voortleggen, hebben de socialisten nogmaals getracht over dit onderwerp een comité-generaal bijeen te roepen, doch de motie werd overeenkomstig den wensch der regeering verworpen. Ook het optreden tegen het Russisch bolsjewisme stuit op hevig verzet bij de linkerzijde in de Fransche kamer. De Russische sovjetregeering laat de Fransche krijgsgevangenen nog niet los, omdat zij niet voldoende medewerking ondervindt voor de repatriëering der Russen in Frankrijk.

De onrust onder de socialisten werd op bedenkelijke wijze verhoogd door de vrijspraak van Villain, den moordenaar van Jaurès, in tegenstelling met de ter dood veroordeeling van Cottin, die een aanslag pleegde op Clemenceau; de president wijzigde deze straf in 10 jaar gevangenisstraf. Deze uitspraak gaf aanleiding tot eene groote betooging voor Jaurès op 6 April waaraan 300.000 menschen deelnamen, welke betooging gepaard ging met eene staking van 15 minuten in de meeste openbare gelegenheden voor vermaak.

Onder druk dezer gistingen is men begonnen met het verminderen der oorlogsbegrooting; *D e s c h a m p* verklaarde, dat op 20 April 2¹/₂ millioen man waren gedemobiliseerd en tot het sluiten van den vrede geen man meer naar huis kon worden gezonden.

Op 16 April werd de Duitsche regeering uitgenoodigd om op 25 April e.k. gedelegeerden te sturen tot het in ontvangst nemen der vredesvoorwaarden. De Duitsche regeering trok hieruit de gevolgtrekking, dat zij slechts met een soort koeriers zonder volmacht kon volstaan, waarmede echter door de conferentie niet werd ingestemd, zoodat nu gevormachtigde Duitsche afgevaardigden naar Versailles zullen komen, zij hij dan ook vermoedelijk eenige dagen later.

De oneenigheid betreffende Fiume en eenige Fransche eischen, benevens de kans, dat de Duitsche regeering zal weigeren te harde vredesvoorwaarden te teekenen, sluit nadere ontwikkeling in den boezem der vredesgedeleerden volstrekt niet uit.

Deze maand heeft men getracht de werkwijze te vereenvoudigen, door den Raad van Tien te veranderen in een Raad van Vier, n.l. *Wilson*, *Lloyd George*, *Clemenceau* en *Orlando*.

Te Genève zal de zetel van den volkerenbond worden gevestigd.

De statuten voor den volkerenbond zelf werden in sommige opzichten gewijzigd, de beginselen der Monroeleer werden er o. a. in opgenomen.

ENGELAND. De mijnwerkers hebben zich met overgroote meerderheid voor de aanneming van *Sankey's* voorstellen verklaard. De staking in deze en vele overeenkomstige bedrijven is hiermede voorloopig van de baan.

Toch blijven er voor de regeering nog tal van moeilijkheden bestaan o. a. door de Iersche questie, die in een acuut en dreigend stadium is getreden. De houding, die de zoogenaamde Iersche regeering ongestraft aanneemt, mist hare uitwerking op de Iersche bevolking niet. Min of meer openlijk wapent men zich, terwijl als eerste slachtoffer dezer spanning een Engelsch magistraat, die door onbekenden vermoord werd, ten offer viel. Te Dublin in het Raadsgebouw worden nu geregeld vergaderingen van het zgn. Iersche Parlement of *Eireann Dail* gehouden en ook de reeds aangestelde ministers waarvan er 11 zullen worden benoemd treden vrijelijk op, terwijl de *Valera*, dien de Engelschen na zijne ontsnapping uit de gevangenis niet meer durven arresteeren, zelfs eene leening van een millioen pond, voor de helft in het buitenland te plaatsen, aankondigde. Alle aangestelde ambtenaren moeten tevens den eed van trouw aan de Iersche Republiek afleggen. En hierbij komt nog, dat de 20 millioen Ieren in Amerika zich niet onbetuigd laten en vertegenwoordigers naar Parijs zonden, om pressie uit te oefenen. De stemming onder de Amerikaansche Ieren ten gunste van de Iersche onafhankelijkheid gaat veel dieper, dan de meeste Europeanen denken en vertroebelt zelfs in betreuenswaardige mate de goede verstandhouding tusschen Engeland en de Groote Republiek.

Hoewel de wet op den dienstplicht voor het overgangstijdperk werd aangenomen met de tegenwoordig gewoonlijk zeer groote regeeringsmeerderheid, versterkte deze wet de positie der regeering niet. Tusschentijdsche verkiezingen leverden n.l. verrassende resultaten. Overal, waar de coalitie-candidaat in December j.l. eene overweldigende meerderheid behaalde, keerden nu de kansen ten gunste van de niet-coalitie candidaten, meest liberalen. Vooral in Hull was dit zeer sterk en de nieuwe vertegenwoordiger aldaar, de liberaal Kenworthy verduidelijkte dit nog door na zijne verkiezing te verklaren, dat dit beduidde, dat het Engelsche volk tegen dienstplicht en tegen vage militaire avontuur-expedities was doch vóór een eerlijken, niet chauvinistischen, vrede.

De conservatieve unionisten, zoeken het daarentegen elders. Zij verwachten alle heil van eene zware schadeloosstelling door Duitschland te betalen, hetgeen Lloyd George trouwens menigmaal zelf aankondigde. Twijfel over verwezelijking hiervan deed hen en bloc naar den premier te Parijs telegrafeeren, om hem aan zijne belofte te herinneren.

Om in verband met deze stroomingen zijne positie te versterken hield Lloyd George in het Lagerhuis eene groote rede. Wel werd hij luide toegejuicht, maar bij nadere beschouwing blijkt hij de zaak niet veel verduidelijkt te hebben. Hij bepleitte geduld, verklaarde, dat de voorwaarden zouden overeenstemmen met de verklaringen der regeering, doch wat er eigenlijk te Parijs werd samengesteld, weet men nog niet.

De vlootbouw werd beperkt. Jellicoe en Beatty zullen den dienst verlaten en werden tot „Admiral of the Fleet” benoemd, terwijl de „Grand Fleet” werd ontbonden in een „Home Fleet” en 7 eskaders voor den Atlantischen Oceaan, West Atlantischen Oceaan, China, Zuid-Afrika, Zuid-Amerika, Oost-Indië en de Middellandsche Zee.

In Egypte, waarheen nieuwe troepen vanuit de Dobroedsja werden gezonden, werd de rust nog verschillende malen zeer ernstig verstoord. Vele dooden zijn te betreuren, vooral onder de Armeniërs. Intusschen stond de Engelsche regeering toe, dat afgevaardigden der Egyptische nationalistten naar Parijs gingen.

In Indië, waar wederom een periodieke hongersnood heerscht, kwam het tot bloedige tooneelen bij betoogingen tegen de Rowlattwetten, welke wetten gemaakt werden om oproerige bewegingen beter te kunnen tegengaan. Vooral in Bombay kwam het tot hevige botsingen en moest herhaaldelijk van cavalerie worden gebruik gemaakt. Eene spoorwegstaking vermeedert den ernst van den toestand.

De algemeene staking te Johannesburg had tot nu toe een rustig verloop. De Zuid-Afrikaansche regeering wil niet alle Duitschers uitwijzen.

In Canada begint de beweging, die meerdere aansluiting bij de Vereenigde Staten beoogt, aan invloed te winnen.

RUSLAND. Met het beter worden van het weder, nemen de trans-

portmogelijkheden toe, hetgeen vooral den aanvaller — in het algemeen de anti-sovjettroepen — ten goede komt.

In de Oostzeelanden blijven de bolsjewisten terugtrekken.

Aan de Moermankust en bij Archangel daarentegen, waar de sovjet-troepen al eenigen tijd aanvallers waren, hebben zij hunne tegenstanders zoo in het nauw gedreven, dat versterkingen moesten worden gezonden en men zich in Ententekringen zelfs ongerust maakt of deze versterkingen wel bijtijds zullen aankomen. De sovjetpropaganda kan daar bovendien een belangrijk succes boeken, doordat zij er in slaagde onder troepen van het 339ste Amerikaansche Infanterie Regiment, welke troepen voor een derde uit Slaven bestonden, miterij te veroorzaken.

Admiraal K o l t s j a k daarentegen wist belangrijke resultaten te behalen, en staat reeds minder dan 150 K M. van de Wolga af in de linie Vjatka—Menselinks aan de Ik, nam vele duizende gevangenen, bedreigt Orenburg en heeft bij de Petsjora reeds voeling met het Archangelleger gekregen. Deze successen werden verkregen niettegenstaande in Siberië nog bij Yenissi bolsjewistische onlusten moesten worden onderdrukt.

Generaal Denikin handhaafde zich, doch meer naar het Zuiden drongen sovjettroepen de Krim binnen en vielen Sebastopol aan. Odessa viel vermoedelijk in hunne handen. Aan de Oostzijde der Dnjester opereeren nu ook Roemenen met eenig succes.

Onder deze omstandigheden en vooral onder den indruk van de groote bedreiging uit het Oosten toont L e n i n zich wederom bereid vrede te sluiten en de financieele belangen van het buitenland te erkennen.

OEKRAJINA. De groote ontevredenheid, die blijkbaar in het sovjetleger heerscht en waardoor zelfs geheele bataljons tegelijk naar P e t j u r a 's leger zijn overgelopen, heeft dien bevelhebber in staat gesteld zich een weinig van de nederlagen te herstellen. Hij kon wederom een concentrischen opmarsch naar Kiëff beginnen die hem tot nu toe ongeveer op de lijn Borodjanka, Fastow heeft gebracht, waardoor Kiëff wordt bedreigd.

Aangezien Odessa echter waarschijnlijk reeds gevallen is en in de Krim Sebastopol met moeite wordt verdedigd, kan de Oekrajeensche regering de sympathie van deelen der bevolking of bureu moeilijk missen. Vandaar blijkbaar de concessie aan de Joden om nationale raden te mogen oprichten en vandaar ook de welwillende houding ten opzichte van de Roemeensche annexatie van Bessarabië; zelfs over de Boekowina zullen de beide regeeringen overleg plegen.

POLEN. P a d e r e w s k i is als minister van binnenlandsche zaken afgetreden, ten einde zich uitsluitend te kunnen wijden aan zijne taak van minister-president, die voorloopig eveneens voor een groot deel de buitenlandsche aangelegenheden omvat, vooral na de op 27 Maart in het parlement aangenomen motie ten gunste van een militair-politiek-

economisch verbond met de Entente. In verband hiermede vertrok *Paderewski* reeds 31 Maart naar Parijs.

Intusschen helpt de wapenstilstandscommissie Polen in zijn streven om de beschikbare weermacht uit te breiden en in Polen te concentreren. Na moeilijke onderhandelingen met de Deutsche regeering werd overeengekomen, het Poolsche Ententeleger onder Generaal *Haller* versterkt door nieuwe vrijwilligers per trein door Duitschland naar Polen te zenden. Op 15 April vertrokken de eerste transporten via Frankfort.

De berichten van Deutsche zijde over Bolsjewisme in Posen schijnen onwaarschijnlijk, de hulp der Entente aan de Polen is verklaarbaar, omdat men nog steeds een inval der sovjettroepen in Polen vreest.

De moeilijkheden in de overige grensgebieden zijn ook nog niet opgelost. Zoo berichten de Duitschers nog steeds aanvallen van Poolsche troepen op tal van plaatsen gelegen nabij de demarcatielijn in Posen. Met de Oekrajeniers kwam men ook nog niet tot overeenstemming, niettegenstaande de ijverige bemoeienissen der Ententecommissies. Nog steeds beschieten de Oekrajeniers, gebelgd over het bevoordeelen der Polen door de Entente, de stad Lemberg, eene stad met eene overwegend Poolsche bevolking, doch gelegen in eene streek met Oekrajeensche bevolkingsmeerderheid. De militaire tegenstand der Oekrajeniers schijnt echter gebroken te zijn. In Litauen heerscht tusschen de bewoners en de Polen ook geen overeenstemming. Het geschil met Tsjecho-Slowakije schijnt tot oplossing te komen. Op aanwijzing der Ententecommissie ontruimen de Polen n.l. Teschen.

Wederom waren er berichten over proms.

Onder den druk der wereldgebeurtenissen hebben de grootgrondbezitters veel land ter verdeeling aangeboden.

FINLAND. In verband met den uitslag der verkiezingen bood het kabinet overeenkomstig het vooruit bepaalde plan ontslag aan. Door *Soininen* werd een nieuw kabinet, bestaande uit 6 vooruitstrevenden en 5 agrariërs doch zonder socialisten en Zweedsche Finnen, gevormd.

De spanning tusschen „burgerlijke” partijen en revolutionaire fracties neemt toe, gepaard gaande met eene spanning aan de Finsch-Russische grenzen. Een groot bolsjewistisch complot werd intijds ontdekt.

Ententecommissies komen het land binnen, waaronder o. a. eene voedselcommissie.

De Finsche regeering schijnt zich neer te leggen bij den wensch der Aalanders om zich bij Zweden aan te sluiten. Zij neemt ten minste geene maatregelen meer tegen de Aalandsche delegatie.

OOSTZEE-LANDEN. In Estland werden de operaties tegen de roode troepen met succes voortgezet. Het Noordelijke front werd ten Oosten van Narwa nog een weinig vooruit gebracht en ook in den sector ten Zuiden van de meren gelukte dit, niettegenstaande de bolsjewisten

tegen de rivierstellingen bij Petschory nog een aanval beproefden. Het Letsche-Litauische front werd eveneens naar het Noorden vooruit gebracht. Hier toonden de Bolsjewiki zich strijdvaardiger. Zij deden in de omstreken van Mitau in Bausk eenige aanvallen echter zonder veel succes.

Op 7 April legde Anton Smetana te Kofno den plechtigen eed als president der Litauische Republiek af.

De Letsche minister van buitenlandsche zaken werd door Clemenceau in gehoor ontvangen.

DENEMARKEN. In de Sleeswijk-Holsteinsche kwestie werd door de Vredesconferentie het beginsel der volksstemming aangenomen; de uitvoering is echter nog niet definitief geregeld. Intusschen lieten de geallieerden de Duitsche krijgsgevangenen van Deensche afkomst vrij welke onder groote geestdrift te Kopenhagen zijn verwelkomd.

NOORWEGEN. Deze maand liepen verscheidene arbeidscontracten af, hetgeen tot nieuwe wrijvingen aanleiding gaf.

De regeering kreeg, door aankoop van de Britsche, groote voorraden visch ter beschikking voor de volksvoeding.

ZWEDEN. Met toestemming van den Amerikaanschen voedselregeelaar zal Zweden voedsel naar Duitschland uitvoeren.

ZWITSERLAND. De processen, voortvloeiende uit de revolutie dagen van verleden jaar, zijn in vollen gang. Het blijkt, hierbij, dat in Zwitserland belangrijke wapenvorraden in anarchistische handen zijn, voorraden, die gedurende den oorlog door de Duitsche regeering bestemd werden om in Italië de revolutie te ontketenen, doch hunne bestemming niet bereikten. De politie legt zooveel mogelijk beslag op deze voorraden.

Het op 25 Maart gesloten verdrag met Frankrijk, waarbij in hoofdzaak fokvee tegen steenkolen geruild zal worden, werd door den Bondsraad goedgekeurd.

Zwitserland erkende de huidige Duitsche regeering en eveneens haren vertegenwoordiger Müller. Om meer vrijheid van handelen te krijgen werden de handelsverdragen met Duitschland, Oostenrijk en Hongarije opgezegd.

De Chef van den Generalen Staf van het Algemeen Hoofdkwartier, Kolonel Sprecher von Bernegg, trad af.

Ex keizer Karel van Oostenrijk-Hongarije vestigde zich in Zwitserland.

SPANJE. De ernstige toestand waarin Spanje zich bevindt, is wederom duidelijk aan het licht gekomen, door het aftreden van het Kabinet Romanones. De steeds wassende ontevredenheid veroorzaakt door het langdurige wanbeheer en de toenemende werkeloosheid als gevolg van het ophouden der oorlogsbestellingen der Entente, heeft wederom

een hoogtepunt bereikt, toen in Catalonië en op eenigszins andere wijze ook in Andalusië, de algemeene staking werd afgekondigd. De Regeering trad dadelijk krachtig op, kondigde op 24 Maart den staat van beleg af in Barcelona en trachtte door mobilisatie der arbeiders in de voor het dagelijksch leven hoog noodige bedrijven aan den toestand het hoofd te bieden; niettegenstaande de geruststellende verklaringen van *Romanones* blijkt uit zijn aftreden de ernst van den toestand. De conservatieve leider *Maura* zal, voor de zooveelste maal, wederom een kabinet trachten te vormen.

De regeering verklaarde in beginsel te willen medewerken aan het tot stand komen van den Volkerenbond.

Uit Marokko komen berichten, dat de Spanjaarden met hunne krachtige houding tegen *Raisoelli* eenig succes hadden; zijne strijdkrachten zouden door hen uiteengedreven zijn, waarbij de Spanjaarden echter zware verliezen leden.

PORTUGAL. De nieuwe regeering, voornamelijk bestaande uit republikeinen en democraten, aanvaardde het bewind met eene proclamatie waarin nieuwe verkiezingen in het vooruitzicht worden gesteld, doch tevens werd verklaard, dat tegen de aanstichters van onlusten krachtig zal worden opgetreden, eene waarschuwing, welke hoewel zeer noodig, niet veel zegt in een land, waar bijna alle belangrijke politieke partijen slechts door de revolutie aan het bewind komen.

De vroegere ridderorden werden wederom ingesteld.

ALBANIË. Terwijl *Essad Pasha* als vertegenwoordiger van Albanië te Parijs vertoeft, werd de vice-president van den Nationalen Raad van Albanië *Prek-Bib-Doda*, vermoord.

Uit niet geheel onverdachte bron worden ernstige botsingen tusschen de bevolking en de Italiaansche troepen gemeld. Het is echter waarschijnlijk, dat de Albaneezen van een Italiaansch protectoraat niets willen weten.

KONINKRIJK DER SERVEN, KROATEN EN SLOWENEN. De geschillen met de buurstaten over diverse betwiste gebieden duren voort en vooral het geschil met Italië heeft een ernstig karakter. Het geldt hier het achterland van Zadar, Dalmatie, Istrië en vooral Fiume. Met Hongarije bestaat verschil over het Backagebied in het Banaat, waarop overigens Roemenië ook aanspraken gelden laat. De toestand in het begeerde Montenegrijnsche gebied, waarbij de Serven tevens Skoetari wenschen te voegen, is nog onduidelijk, vooral na de beslissing der vredesconferentie, om Servië uit te noodigen zijne troepen uit Montenegro terug te trekken en zich vooralsnog niet met de binnenlandsche toestanden aldaar te bemoeien.

Berichten, die met vrij doorzichtige bedoelingen door de Hongaarsche regeering over bolsjewistische troebelen, zelfs over een algemeenen

opstand in het nieuwe koninkrijk werden verspreid, werden dadelijk weer tegengesproken.

BULGARIJE. De berichten zijn tegenstrijdig. Aanvankelijk dacht de Entente, dat door voedselzending en de vergunning om een leger van 80.000 man op de been te mogen houden, alle uitspattingen zouden kunnen worden voorkomen. Het schijnt echter, dat ook de Bulgaren, uit vrees voor een te drukkenden vrede, het bolsjewisme beginnen uit te spelen. De Engelschen zouden te Warna reeds troepen hebben geland om de havenwerken te beveiligen.

ROEMENIË. Door de slechte toestanden heerscht vooral ontevredenheid onder de boeren, arbeiders en joden; de laatsten wegens de nieuwe jodenwetten, die niet aan hunne verwachtingen hebben beantwoord; ook werden er pogroms gemeld.

In Bessarabië zou een bolsjewistische opstand zijn uitgebroken; de opstandelingen, geholpen door de Russische geestverwanten, zouden de Roemenen reeds uit Zuid-Bessarabië verdreven hebben. Hoewel de Roemeensche regeering deze berichten over Bessarabië heeft tegengesproken, kan zij niet ontkennen, dat de economische toestand slecht is. Zij wijt dit aan het niet afleveren door de Entente der beloofde locomotieven, terwijl zij tevens ongerust wordt over het uitblijven der voor het leger benodigde voorraden.

De Roemeensche koningin bepleitte te Londen en Parijs nogmaals de economische hulpverlening en wellicht ook de territoriale eischen; deze omvatten eene vooruitschuiving der Westgrens van Orsova langs de Donau tot Belgrado langs de Theis tot Szegegin en vandaar over Debreczin langs de Karpaten, de Westgrens der Boekowina en langs de Dnjestr naar zee; bovendien de 1913-grens der Dobroedsja.

GRIEKENLAND. Eenige magistraatspersonen, die in 1916 en '17 zich tegen de politiek van Venizelos hadden verklaard, werden thans vogelvrij verklaard.

Te Parijs kwam eene deputatie aan der in de Pindus woonachtige 130.000 Roemeniërs, welke deputatie de reeds in 1917 afgekondigde onafhankelijkheid komt bepleiten.

TURKIJE. In afwachting der beslissingen, die door de Vredesconferentie genomen zullen worden, trachten de geallieerden het bestuur gaande te houden. Hierbij treedt duidelijk de geringe onderlinge samenwerking aan het licht. Voornamelijk bemoeit men zich met de bestrafing van eenige vroegere overheidspersonen, die betrokken waren bij de moorden op Armeniërs.

Ook in het Turksche Ministerie heerscht verwarring met als gevolg eenige persoonswisselingen.

Van deze troebele toestanden hebben de Italianen gebruik gemaakt

om bij voorbaat Adalia, de Zuid-Westelijke haven van Anatolië te bezetten, naar zij beweren op verzoek van de Christelijke bevolking, ten einde de rust te handhaven.

De Bagdadspoorweg zou wederom geheel hersteld zijn.

ABESSINIË. Half Maart werd door Sejoem, kleinzoon van den vroegeren koning Johannes, een opstand ontketend ten einde zich tot koning te kunnen doen uitroepen, waardoor de gewesten Tigri en Tejon werden medegesleept. De Minister van Oorlog trok met eene belangrijke strijdmacht op om den opstand te bedwingen.

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA. De afwezigheid van Wilson in Europa deed alle openlijke oppositie tegen den Volkerenbond wederom tijdelijk ophouden. In verband met de wenschen van vele republikeinen is het niet van belang ontbloomd, dat eene clause, waarborgende de Monroe-leer, in het ontwerp-Volkerenbond werd ingelast. Inmiddels zal Wilson tot het onderteekenen van de vredestractaten in Europa blijven.

Ook Amerika heeft zijne bolsjewistische nachtmerrie, wellicht schromelijk overdreven zooals in zoovele landen, doch die niettemin door de autoriteiten krachtig wordt aangepakt. Nadat eene bolsjewistische samenzwering mislukte, besloot men alle International Workers of the World (I. W. W.'s) die zich te bedrijvig betoonden, op Fillis Eiland te verbannen.

Om de steeds bedreigde rust in de arbeidswereld meer te verzekeren, zal van 23 tot 25 April te Washington eene Nationale Arbeidsconferentie plaats vinden.

In Chicago werd de zeer Duitschgezinde burgemeester Thompson met 250.000 stemmen meerderheid herkozen.

Tegenover eene delegatie uit de Philippijnen, welke de algeheele onafhankelijkheid dier eilanden kwam bepleiten, heeft de President zich zeer tegemoetkomend uitgelaten; men verwacht, dat de onafhankelijkheidsverklaring spoedig zal plaats hebben.

Het leger van 510.000 man zal bestaan uit 1 cavaleriedivisie en 20 infanteriedivisies. Op 25 Maart stonden o. a. 1.409.000 man in Europa, 8.800 in Siberië en 45.000 in de koloniën.

Het totaal der leeningen aan de geallieerden bedroeg einde Maart 9.360.269.000 \$.

ZUID- EN MIDDEN-AMERIKA. De moeilijkheden in de haven van Buenos Aires schijnen nog steeds niet opgelost, althans de Argentijnsche regeering heeft nu besloten, om er een einde aan te maken, kustvaart en havendienst te nationaliseeren.

Chili sloot met Engeland een arbitrageverdrag.

In Midden-Peru, 100 K.M. landinwaarts van af Chimbote, zijn rijke steenkoolvelden ontdekt.

Uit Mexico komen wederom verontrustende berichten over een be-
raamden opstand van generaal *Blanguet*, welke met een leger van
40.000 man, bijeengebracht door *Felix Diaz*, reeds belangrijke deelen
van het land waaronder eveneens de haven *Vautla*, zou beheerschen.
Daartegenover werd gemeld, dat de aarts-opstandeling *Zapata* met
eenige volgelingen door de regeeringstroepen werden gedood.

De republieken *Honduras* en *Salvador* hebben zich vereenigd. De
president van *Salvador Melendez* zal gemeenschappelijk president,
die van *Honduras Dr. Bertrand* vice-president worden.

CHINA. Behalve de nog steeds hangende binnenlandsche questies
tusschen Noord en Zuid, is nu aller aandacht op de behandeling der
Sjantoengsche questie door de Vredesconferentie gevestigd. Uit dit
gebied zelf vertrokken eenige vertegenwoordigers van het volk naar
Parijs. Japan schijnt minder dan ooit geneigd te zijn, zijne aanspraken
op dit schiereiland prijs te geven, en ook op handelsgebied China
gedreigd te hebben, ten einde eenige bepalingen van een handelsverdrag
geheim te doen houden. Toch is het waarschijnlijk, dat wanneer China
van de overige wereld den zoo zeer verlangden en verwachten steun
niet ontvangt, het gedwongen zal worden meerdere aansluiting bij Japan
te zoeken, iets waarvoor men in Japan ijverig propaganda maakt.

JAPAN. Japan heeft als clause in het Volkerenbond-ontwerp eene
bepaling over de gelijkstelling der nationaliteiten verlangd en hoewel
het eene stemmenmeerderheid kreeg, werd vooral door den grooten
tegenstand van Amerika en Australië dit punt toch niet aanvaard.
Voorloopig deed Japan nog geen nieuwe stappen.

De door Amerika zoo geyreesde Japansche immigratie naar het
Amerikaansche vasteland is echter reeds begonnen, doordat in Mexi-
caansch Neder-Californië belangrijke landbouwconcessies aan Japanners
werden gegeven, zeer tot ongerustheid van de Amerikanen.

Minister *Uchida* verklaarde in het parlement, dat de regeering
vast hield aan het verbond met Engeland.

In Korea hebben de onlusten nog eenigen tijd voortgeduurd. Vrij
ernstig is, dat hierbij ook eenige Amerikaansche zendelingen in hechtenis
werden genomen, omdat zij volgens de Japanners het onafhankelijk-
heidsstreven der Koreanen hadden aangemoedigd.

Trouwens de verhouding met de Amerikanen blijft steeds eenigszins
gespannen. Zoo bleek nog dezer dagen uit de debatten in het Engelsche
Lagerhuis, dat tijdens de jongste gevechten in het Baikalggebied de
Amerikaansche troepen hadden geweigerd de Japanners te hulp te
komen.

Korte mededeelingen omtrent militaire zaken in verschillende landen.

Algemeen: Het munitieverbruik in den wereldoorlog, I. R., Mrt.

Amerika (Ver. St. v. Noord): Motor-muilezels, M. Woch., No. 108.)

Duitsch-Oostenrijk: Krijgsgevangenen in Siberië, M. Woch., No. 96. Officiers-compagnieën. Motor-voorwagen, M. Woch., No. 101. Technisch-militair comitee, M. Woch., No. 105. Gezamenlijke verliezen te water en te land, M. Woch., No. 105. Over de veranderingen in onze wijze van verdedigen, I. R., Mrt.

Engeland: De Engelsche gaswerper kal. 20 cm. De nieuwe onderzeebootkruiser, M. Woch., No. 96. Nieuwe typen van oorlogsschepen, M. Woch., No. 99. De demobilisatie van het leger, M. Woch., No. 103.

Frankrijk: De infanterie-compagnie aan 't eind van den oorlog. 37 mM. infanterie-kanon, M. Woch., No. 96. Troepensterkte en oorlogsuitgaven, M. Woch., No. 101.

Hongarije: Toekomstige legersterkte, M. Woch., No. 98. Het nieuwe vrijwilligersleger, M. Woch., No. 113.

Oostenrijk-Hongarije: De oorzaken van de ineenstorting van het leger, I. R., Mrt.

Rusland: Toestand bij de spoorwegen, M. Woch., No. 99.

Zweden: Organisatie militair vliegwezen, I. R., Mrt.

Ter aankondiging ontvangen.

De Standen van het Paard, door Prof. Dr. H. M. KROON. 25 wandplaten in portefeuille, met toelichting. *Groningen—'s-Gravenhage*, 1918. J. B. WOLTERS.

De Nederlandsche Verlofs-officier, officieel correspondentieblad van de vereeniging van verlofs-officieren der Nederlandsche Land- en Zee-macht. 2e Jaargang. No. 1.

Zielkundige verwickelingen, wegwijzertjes voor eenling en gemeenschap onder leiding van Dr. JAC. VAN GINNEKEN S. J. Arbeid vermoeit, door Dr. JAC. VAN GINNEKEN S. J. *Amsterdam*, 1918. N.V. DE R.K. BOEK-CENTRALE.

Bemiddelingskantoor voor Vrijwillig dienende Onderofficieren der Landmacht, ingesteld door de Nederlandsche Vereeniging „Ons Leger”.